

47/2012

Säätiölainsäädännön uudistaminen

Selvitys kansallisten säätiöiden
säännöistä ja käytännöistä

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

47/2012

Säätiölainsäädännön uudistaminen

Selvitys kansallisten säätiöiden
säännöistä ja käytännöistä

15.08.2012

Julkaisun nimi	Säätiölainsäädännön uudistaminen Selvitys kansallisten säätiöiden säännöistä ja käytännöistä		
Tekijä	Markus Tervonen		
Oikeusministeriön julkaisu	47/2012 Selvityksiä ja ohjeita		
OSKARI numero	OM 11/41/2010	HARE numero	OM021:00/2010
ISSN-L	1798-7067		
ISSN (PDF)	1798-7067		
ISBN (PDF)	978-952-259-234-7		
URN	URN:ISBN:978-952-259-234-7		
Pysyvä osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-234-7		
Asia- ja avain-sanat	säätiö, säätiöoikeus, uudistaminen, kansainvälinen, vertailu, kysely, säännöt, käytäntö, hallinto, tilinpäätös		
Tiivistelmä	Selvitys kansallisten säätiöiden säännöistä ja käytännöistä sisältää yhteenvedon patentti- ja rekisterihallituksen (PRH) säätiörekisteristä kootuista säätiöiden sääntökäytäntöä koskevista tiedoista sekä säätiöille osoitettuun hallinto-, tilinpäätös-, ym. käytäntöä koskevaan kyselyyn saaduista vastauksista. Lisäksi selvityksessä on myös esitetty kaikista rekisteröidyistä toimivista säätiöistä eräitä toimintatietoja, jotka PRH on toimittanut oikeusministeriön tietopyynnön johdosta.		

15.08.2012

Publikationens titel	Revidering av lagstiftningen om stiftelser Utredning om stadgar och praxis i nationella stiftelser		
Författare	Markus Tervonen		
Justitieministeriets publikation	47/2012 Utredningar och anvisningar		
OSKARI nummer	OM 11/41/2010	HARE nummer	OM021:00/2010
ISSN-L	1798-7067		
ISSN (PDF)	1798-7067		
ISBN (PDF)	978-952-259-234-7		
URN	URN:ISBN:978-952-259-234-7		
Permanent adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-234-7		
Sak- och nyckelord	stiftelse, stiftelserätt, revidering, internationell, jämförelse, förfrågan, stadgar, praxis, förvaltning, bokslut		
Referat	Utredningen om stadgar och praxis i nationella stiftelser innehåller ett sammandrag med uppgifter om stiftelsers stadgar, vilket har sammanställts ur Patent- och registerstyrelsens (PRS) stiftelserregister, samt ett sammandrag av stiftelsernas svar på en förfrågan, som gällde förvaltnings-, boksluts- och annan praxis. I utredningen presenteras dessutom några utdragsuppgifter, vilka PRS har redigerat enligt justitieministeriets begäran, om alla registrerade verksamma stiftelser.		

SISÄLLYS

JOHDANTO	9
I SELVITYS SÄÄNTÖKÄYTÄNNÖSTÄ JA LUKUMÄÄRÄTIETOJA KAIKISTA REKISTERÖIDYISTÄ SÄÄTIÖISTÄ	11
1 Lukumäärätietoja kaikista rekisteröidyistä säätiöistä	11
1.1 Säätiön kieli	12
1.2 Säätiöiden maantieteellinen jakauma	13
1.3 Säätiön hallituksen jäsenmäärä	13
1.4 Palkkiot säätiön toimielimien jäsenille	14
2 Sääntökäytäntöä koskevia tietoja PRH:ssa toteutetun otannan perusteella	16
2.1 Säätiön tarkoitus	16
2.2 Säätiön hallitus	18
2.2.1 Nimittäminen	18
2.2.2 Toimikausi	19
2.2.3 Toimikausien rajoittaminen ja kelpoisuusehdot	21
2.2.4 Hallituksen tehtävät	21
2.3 Valtuuskunta	22
2.3.1 Hallitus valtuuskunnallisissa säätiöissä	24
2.3.2 Valtuuskunnan ja hallituksen tehtävät	25
2.3.3 Valtuuskunnan valinta ja toimikausi	26
2.4 Asiamies ja muut toimihenkilöt	27
2.5 Muut toimielimet	28
2.6 Säätiön tilintarkastajat	29
II YHTEENVETO SÄÄTIÖKÄYTÄNTÖ-KYSELYSTÄ	30
3 Tietoja kyselystä	30
4 Säätiön toiminta	32
5 Tilinpäätöstiedot	33
5.1 Sijoitusomaisuuden kuvaaminen taseessa	33
5.2 Omakatteiset rahastot	33
5.3 Muut sidotut rahastot	34

5.4	Tilinpäätösnormiston kehittäminen	35
6	Toiminnan rahoitus ja sijoitustoiminta	37
6.1	Lahjoitukset ja avustukset (vuonna 2010), sekä palveluntuotanto julkiselle sektorille	37
6.2	Säätiön sijoitustoiminnan organisoiminen	38
7	Konsernirakenne	40
7.1	Määräysvalta ja omistusyhteyshyötykset	40
7.2	Säätiön tarkoituksen toteuttaminen määräysvallassa olevan yhtiön kautta	41
7.3	Konsernitilinpäätös	41
7.4	Konsernin keskinäiset liiketoimet	42
7.5	Säätiön ja konserniyhtiöiden hallitusten kokoonpanot/asiamies	42
8	Hallinto	43
8.1	Hallituksen työnjako, kokoontuminen ja toimintaohjeet	43
8.2	Avustavat toimielimet	45
8.3	Hallituksen nimeäminen	45
8.4	Hallituksen palkkiot ja etuudet lähipiirille	45
8.5	Tilintarkastus	47
8.6	Säätiön kirjanpito ja laskutus	47
9	Henkilöstö	50
10	Säätiön toiminnasta tiedottaminen	53
11	Säätiön talouteen liittyviä tunnuslukuja	54

JOHDANTO

Tämä säätiölain valmistelua tukemaan laadittu selvitys sisältää yhteenvedon Patentti- ja rekisterihallituksen (PRH) sääntörekisteristä kootuista säätiöiden sääntökäytäntöä koskevista tiedoista (pääluke I) sekä säätiöille osoitettuun hallinto-, tilinpäätös-, ym. käytäntöä koskevaan kyselyyn saaduista vastauksista (pääluke II). Säätiöiden sääntökäytäntöä koskevien tietojen ohella selvityksen ensimmäisessä pääluvussa on myös esitetty eräitä PRH:n ministeriön tietopyynnöstä toimittamia poimintatietoja kaikista rekisteröidyistä toimivista säätiöistä. Selvityksessä käytetyt tiedot on kerännyt ja tämän selvityksen laatinut oikeusministeriön toimeksiannosta OTM Markus Tervonen.

Selvityksen osa I perustuu osin (luku 1; ”Lukumäärätietoja kaikista rekisteröidyistä säätiöistä”) PRH:n oikeusministeriön tietopyyntöjen perusteella toteuttamiin poimintatietoihin (tilinpäätöstiedot¹, säätiön kieli, hallituksen jäsenmäärät, kotipaikkatieto, rekisteröimisajankohta, sääntömuutoksen ajankohta, hallituksen rekisteröintiajankohta) kaikista rekisteröidyistä toimivista säätiöistä. Tämän lisäksi on jäljempänä tarkemmin esitellyn otantaperustein² kerätty sääntökäytäntöön tutustumiseksi tiedot yhteensä 937 toimivan säätiön säännöistä (luku 2; ”Sääntökäytäntöä koskevia tietoja PRH:ssa toteutetun otannan perusteella”). PRH:lta on saatu tiedot selvitystä varten tammikuussa 2012. Sääntökäytäntöä koskeva otanta on kerätty PRH:n sähköisestä tietokannasta joulukuun 2011 ja helmikuun 2012 välisenä aikana.

PRH:lta saadut tiedot perustuvat säätiöiden sille rekisteri- ja valvovana viranomaisena ilmoittamiin tietoihin. Säätiöiden taloutta kuvaavien tietojen osalta, esimerkiksi luokiteltaessa säätiöitä niiden tasearvoilla, on huomioitava, että kysymys on säätiöiden itsensä käyttämistä kirjanpitoarvoista. Ilmoitettuina tasearvoina voivat olla joko hankintarvot tai käyvät arvot.

Säätiöiden sääntömääräistä tarkoitusta on selvityksessä tarkasteltu kansainvälisen ICNPO-luokituksen³ (International Classification of Non-Profit Organizations) pääluokkien avulla. Suomessa ICNPO-luokitusta on aikaisemmin käytetty säätiöitä koskevassa Mannisen tekemässä tutkimuksessa ”Säätiöt Suomessa”⁴. Kansainvälisesti

1 Selvitystä laadittaessa on ollut käytössä 2456 säätiön tasetiedot ja 2477 säätiön tuloslaskelmatiedot.

2 Sääntökäytäntöä koskevan selvityksen otantaperusteet on esitelty luvun 2 alussa. Systemaattista säätiörekisterinumeroa (”joka neljäs”) seuraavan otantaperusteen lisäksi tarkasteluun on otettu Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry:n jäsensäätiöiden säännöt. Näin saatua otantaa on täydennetty siten, että eräiden tilinpäätöserien perusteella mitaten suurimmat säätiöt ovat kattavasti tulleet edustetuksi.

3 Eri tarkoituksia kuvaavat ICNPO-luokat ovat 1 = kulttuuri ja harrastus, 2 = koulutus ja tutkimus, 3 = terveydenhuolto, 4 = sosiaalipalvelut, 5 = ympäristö, 6 = asuminen ja kehittäminen, 7 = kansalaistoiminta ja edunvalvonta, 8 = hyväntekeväisyys, 9 = kansainvälinen toiminta, 10 = uskonnollinen toiminta, 11 = ammatti- ja elinkeinotoiminta ja 12 = muu.

⁴ Manninen Maarit, Säätiöt Suomessa, 2005, (http://www.cupore.fi/documents/saatiot_suomessa.pdf).

INCPO-luokittelua on käytetty laajasti muun muassa YK:n kolmatta sektoria koskevassa tutkimuksessa⁵.

Oikeusministeriö selvitti tammi-maaliskuussa 2012 säätiökäytäntöä ministeriön verkkosivuilla julkaistulla säätiöille osoitetulla kyselyllä (selvityksen osa II). Kysely lähetettiin suoraan 2377 säätiölle tai säätiön yhteyshenkilölle, joiden sähköpostiosoite on Patentti- ja rekisterihallituksen tietokannassa. Näiden pyyntöjen perusteella kyselyyn vastasi 621 säätiötä ja ministeriön verkkosivuilla julkaistun linkin kautta vastauksia saatiin 63. Yhteensä kyselyyn vastasi 684 säätiötä.

Niistä säätiöistä, jotka kuuluivat sääntökäytännön tarkastelemiseksi toteutettuun otantaan, yhteensä 245 on vastannut säätiökäytäntöä koskevaan ministeriön kyselyyn.

⁵ <http://millenniumindicators.un.org/unsd/class/intercop/tsg/06-06/tsg0606-9a.PDF>

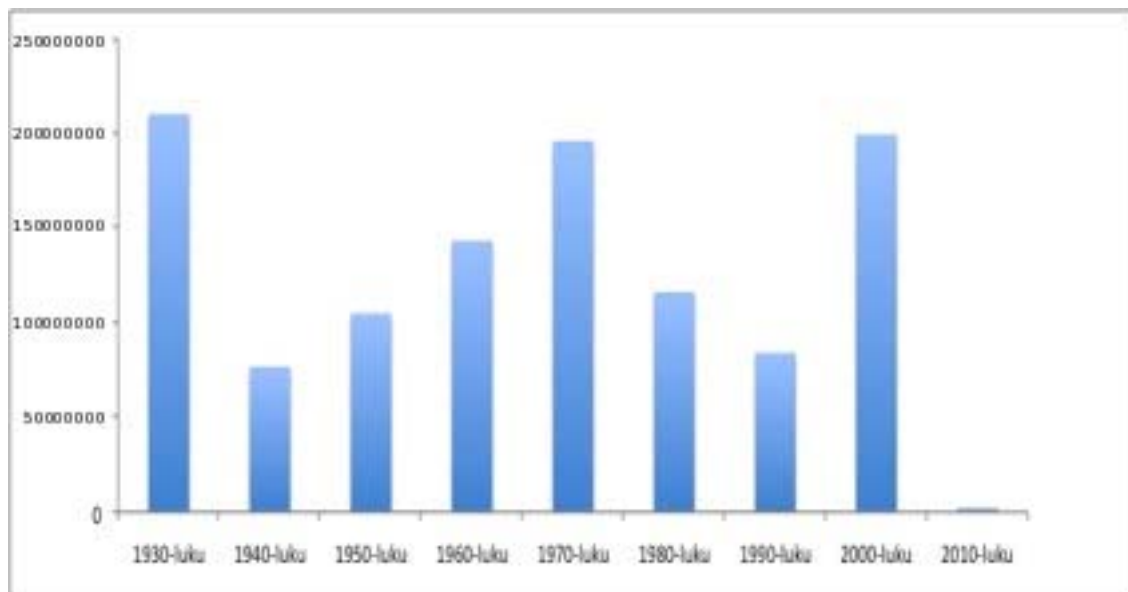
I SELVITYS SÄÄNTÖKÄYTÄNNÖSTÄ JA LUKUMÄÄRÄTIETOJA KAIKISTA REKISTERÖIDYISTÄ SÄÄTIÖISTÄ

1 Lukumäärätietoja kaikista rekisteröidyistä säätiöistä

Rekisterissä olevien säätiöiden määrä 31.12.2011 oli 2826. Hallituksen rekisteröintiä koskevan tiedon perusteella näistä ns. ”nukkuvia” säätiöitä oli 192 (hallitus rekisteröity viimeksi 31.12.1999 tai aiemmin). Kaikkiaan säätiörekisteriin on rekisteröity vuosien 1931 – 2011 välisenä aikana 3948 säätiötä. Osa säätiörekisteristä poistetuista säätiöistä on lakkautettu, osa on sulautunut toiseen säätiöön ja osa on saanut nimenmuutoksen johdosta uuden säätiörekisterinumeron.

Säätiöiden perustaminen on lain voimassaoloaikana ollut suosittua erityisesti kolmena viimeksi päättyneenä vuosikymmenenä (1980, 1990 ja 2000), jolloin on perustettu hie-
man yli puolet (51 %) yhä toimivista säätiöistä.

Säätiöiden yhteenlasketun tasevarallisuuden jakautuminen eri vuosikymmenillä perustettujen säätiöiden kesken (vuoden 2010 tilinpäätöstieto).

1.1 Säätiön kieli

Rekisterissä olevista säätiöistä 2441 (86 %) on suomenkielisiä. Ruotsinkielisiä säätiöitä on 389 (14 %). Rekisteröityjen säätiöiden yhteenlasketusta taseiden loppusummasta⁶ (11 349 817 346 euroa) suomenkielisten säätiöiden osuus on 79 % (8 911 188 114 euroa) ja ruotsinkielisten 21 % (2 438 532 314 euroa). Näiden lukujen perusteella laskettu suomenkielisten säätiöiden taseen loppusumman keskiarvo (säätiötä kohden) on noin 4 240 000 euroa ja ruotsinkielisten 7 260 000 euroa. Taseen loppusummalla mitattuna 200 suurimmasta säätiöstä 81 % on suomen- ja 19 % ruotsinkielisiä.

⁶ Vuoden 2010 tase- ja tuloslaskelmatiedot saatu 2483 säätiön osalta.

1.2 Säätiöiden maantieteellinen jakauma⁷

Säätiöt eivät rekisteröityjen kotipaikkojensa perusteella ole jakautuneet kovinkaan tasaisesti ympäri Suomea. Suurimpana säätiökaupunkina erottuu Helsinki omaan luokkaansa, samoin maakunnista Uusimaa. Kymmeneen suurimpaan säätiökaupunkiin on rekisteröity 59 % säätiöistä.

Suurimmat säätiökaupungit:

1. Helsinki 1054 (38 %)
2. Turku 124 (4 %)
3. Tampere 117 (4 %)
4. Oulu 61 (2 %)
5. Espoo 57 (2 %)
6. Jyväskylä 44 (1,6 %)
7. Kuopio 44 (1,6 %)
8. Lahti 44 (1,6 %)
9. Pori 43 (1,6 %)
10. Vaasa 42 (1,5 %)

Säätiöt maakunnittain:

1. Uusimaa 1241 (45 %)
2. Varsinais-Suomi 225 (8 %)
3. Pirkanmaa 183 (7 %)
4. Keski-Suomi 111 (4 %)
5. Pohjois-Pohjanmaa 107 (4 %)
6. Satakunta (4 %)
7. Pohjois-Savo (4 %)
8. Päjäät-Häme (3 %)
9. Pohjanmaa (3 %)
10. Etelä-Savo (3 %)

1.3 Säätiön hallituksen jäsenmäärä⁸

Yhteensä 2079 (75 % kaikista säätiöistä joiden jäsenmäärää koskeva tieto saatavilla) säätiön osalta PRH:n hallitusta koskevissa tiedoissa ilmoitettu *kiinteä* jäsenmäärä. Suosituimpia ovat viisi- (479; 23 % kiinteistä jäsenmäärästä) ja kuusijäseniset (491; 24 % kiinteistä jäsenmäärästä) hallitukset. Huomattava määrä myös kolme- (309; 15 % kiinteistä jäsenmäärästä) ja seitsemänjäsenisiä (289; 14 % kiinteistä jäsenmäärästä) hallituk-

⁷ Kotipaikkaa koskeva tieto saatu 2756 säätiön osalta.

⁸ Hallituksen jäsenmäärää koskeva tieto saatu 2777 säätiön osalta.

sia. Hallituksen kiinteät jäsenmäärät vaihtelevat kolmijäsenisistä aina 25 jäsenen hallitukseen. Hallituksen jäsenmäärä on ilmoitettu *liukumana* 698 (25 % kaikista säätiöistä joiden jäsenmäärää koskeva tieto saatavilla) säätiön osalta. Näin ilmoitetut hallituksen jäsenmäärät vaihtelevat kolmen (3) ja kahdenkymmenenneljän välillä (24).

Hallituksen varajäseniä koskeva tieto on PRH:ssa rekisteröity yhteensä 755 säätiöltä. Kiinteä määrä varajäseniä valitaan 660 säätiössä (24 % kaikista säätiöistä joiden jäsenmäärää koskeva tieto saatavilla). Liukuva määrä varajäseniä (vaihteluvälinä 0–18) on 95 säätiössä (3 % kaikista säätiöistä joiden jäsenmäärää koskeva tieto saatavilla).

1.4 Palkkiot säätiön toimielimien jäsenille

Tase- ja tuloslaskelmatietonsa ilmoittaneista säätiöistä (2483) yhteensä 765 (31 %) maksoi toimielimiensä jäsenille palkkioita. Maksettuja palkkioita koskevaksi tiedoksi 0 euroa on rekisteröity 1065 säätiölle. Maksettuja palkkioita ei lainkaan ole ilmoittanut 645 säätiötä.

Palkkion maksamisella näyttäisi olevan jonkinasteinen yhteys säätiön taseen loppusummalla tai varsinaisen toiminnan tuotoilla mitatun koon kanssa. Taseen loppusummalla mitaten 500 suurimmasta säätiöstä (1–500) 243 on ilmoittanut toimielimen jäsenille maksetuista palkkioista. Seuraavista 500 suurimmasta säätiöstä (501–1000) vastaava merkintä löytyy 210 säätiön osalta. Seuraavista 500 säätiöstä (1001–1500) yhteensä 159 on maksanut mainittuja palkkioita. Vastaavan suuntainen kehitys nähdään myös varsinaisen toiminnan tuottojen perusteella palkkioita maksaneita säätiöitä luokiteltaessa (1–500 = 245, 501–1000 = 155 jne.).

Edellä mainittujen taloutta kuvaavien tunnuslukujen perusteella palkkioiden maksaminen on yleisempää suuremmissa säätiöissä. Varsinaisen toiminnan tuotoilla mitattuna 200 suurimmasta säätiöstä 107 on ilmoittanut maksettuja palkkioita. Vastaavasti 200 suurimman apurahan jakajan kohdalla vastaava luku on 87. Tarkasteltaessa palkkioiden maksamisen yleisyyttä suhteessa säätiön varsinaisen toiminnan tuottoihin huomataan ”tasainen lasku”; varsinaisen toiminnan tuottojen pienentyessä myös palkkion maksua koskevat merkinnät käyvät harvinaisemmiksi.

Sääntökäytännön tarkastelemiseksi toteutettuun 937 säätiön otantaan kuuluvista säätiöistä maksettuja palkkioita on ilmoittanut 303 (32 %). Näistä kerättyjen tietojen perusteella voidaan tarkastella palkkionmaksun yleisyyttä suhteessa säätiön sääntömääräisen tarkoituksen perusteella todettuun ICNPO-toimialaluokkaan.⁹ Koska ICNPO-luokittaminen on tapahtunut ainoastaan säännöistä ilmenevän tarkoituksen ja sen toteutta-

⁹ICNPO-luokat; 1 = kulttuuri ja harrastus, 2 = koulutus ja tutkimus, 3 = terveydenhuolto, 4 = sosiaalipalvelut, 5 = ympäristö, 6 = asuminen ja kehittäminen, 7 = kansalaistoiminta ja edunvalvonta, 8 = hyväntekeväisyys, 9 = kansainvälinen toiminta, 10 = uskonnollinen toiminta, 11 = ammatti- ja elinkeinotoiminta ja 12 = muu.

mistapaa koskevan määräyksen perusteella ja eri luokkia edustavien säätiöiden määrä poikkeaa huomattavasti toisistaan, on seuraaviin lukuihin hyvä suhtautua tietyllä varauksella. Palkkion maksun yleisyyttä kuvaavan suhdeluvun (%) perässä onkin suluissa esitetty lukumäärätieto, jonka perusteella luvun käyttökelpoisuutta on mahdollista arvioida.

Yleisintä palkkion maksaminen toimielinten jäsenille on terveydenhuoltoa (45 %; 20/44 ko. kategoriaan kuuluvaa säätiötä maksanut palkkioita), sosiaalipalveluita (48 %; 68/142 ko. kategoriaan kuuluvaa säätiötä maksanut palkkioita) sekä asumista ja kehittämistä (51 %; 36/70 ko. kategoriaan kuuluvaa säätiötä maksanut palkkioita) edistävien/toteuttavien säätiöiden kohdalla. Harvinaisempaa palkkion maksaminen on kulttuuri- ja harrastustoimintaa (21 %; 48/226) ja kansainvälistä toimintaa (10 %; 1/10) harjoittavien, sekä ammatti- ja elinkeinotoimintaa edistämään tarkoitettujen säätiöiden (21 %; 13/63) osalta. Muut tarkoituseräluokkien kategoriat, kuten koulutus ja tutkimus, kansalaistoiminta ja edunvalvonta sekä hyväntekeväisyys sijoittuivat palkkioiden maksamisen suhteen edellä mainittujen ääripäiden välille siten, että palkkioita maksavien suhteellinen osuus vastaa jotakuinkin kaikkien toimivien säätiöiden 31 % osuutta.

2 Sääntökäytäntöä koskevia tietoja PRH:ssa toteutetun otannan perusteella

Sääntökäytännön ja sen kehittymisen tarkastelemiseksi kerättiin ensin tiedot säätiöiden perustamisjärjestyksen mukaan määräytyvän säätiörekisterinumeron mukaisessa järjestyksessä joka neljännessä rekisterissä olevasta säätiöstä. Tämän laajemman otannan (yht. 699 säätiön säännöt) ohella on tarkastelun kohteeksi otettu Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry:n jäsensäätiöiden (120) säännöt. Alkuperäistä otantaa on lisäksi täydennetty tase- ja tuloslaskelmatietojen perusteella siten, että taseen loppusumman ja oman pääoman määrän perusteella suurten säätiöiden lisäksi myös varsinaisen toiminnan tuotoilla sekä vieraan pääoman määrällä mitaten suurimmat säätiöt ovat kattavasti edustettuna.¹⁰

Valintatavasta johtuvien päällekkäisyyksien poistamisen jälkeen tarkastelun kohteeksi valikoitui yhteensä 937 säätiön säännöt. Vanhimmat otantaan kuuluvat säätiöt on rekisteröity vuonna 1931, uusin joulukuussa 2011. Yli puolelle valituiksi tulleistä säätiöistä (553) oli kuitenkin vuonna 2000 tai sen jälkeen rekisteröity sääntöjen muutos.

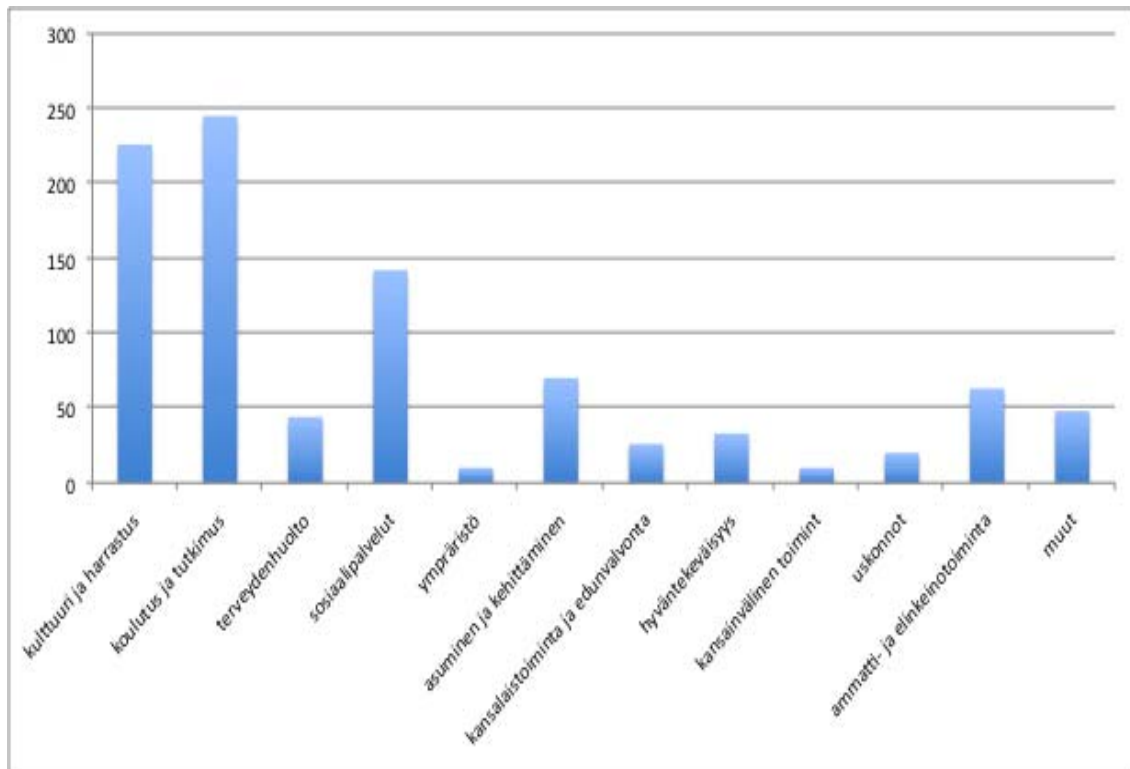
Seuraavassa esitetään yhteenvedot saaduista tiedoista asiakokonaisuus kerrallaan. Lukumääriä koskevan tiedon lisäksi pyritään valottamaan yleisiä säännönmukaisuuksia ja sääntökäytännön kehittymistä ajan myötä, mikäli sitä on selkeästi havaittavissa.

2.1 Säätiön tarkoitus

Säätiön tarkoitusta koskevia sääntömääräyksiä on tarkasteltu edellä esitellyn ICNPO-luokituksen puitteissa. Tarkastelussa tiettyyn luokkaan sijoittaminen tapahtui säännöistä ilmenevän tarkoitusehdotuksen ja mahdollisen toteuttamistapaa koskevan maininnan perusteella. Toisinaan rajanveto esim. ”kulttuuri-” ja ”tiedesäätiöiden” sekä tieteellistä ja terveydenhuoltoon/sosiaalipalveluihin liittyvää tarkoitusta toteuttavien säätiöiden välillä oli hieman vaikeaa. Näissä tapauksissa säätiöön on liitetty ensisijaisen luokituksen lisäksi toinen ICNPO-luokka. Tarkoitusta koskevan täydentävän merkinnän osalta terveydenhuolto, asuminen ja kehittäminen, hyväntekeväisyys sekä ammatti- ja elinkeinotoiminta olivat ”ensisijaisen” tarkoituksen jakaumasta poiketen suhteelliselta osuudeltaan laajemmin edustettuna.

¹⁰ Omalla pääomalla mitattuna 150 suurimmasta säätiöstä otannassa edustettuna 125 säätiötä (83 %). Taseen loppusummalla mitattuna 130/150 suurinta (87 %). Vieraan pääoman määrällä mitattuna 147/150 (98 %). Varsinaisen toiminnan tuotoilla mitattuna 148/150 (99 %).

Seuraavassa taulukossa on esitetty säätiön ensisijaiseksi tulkittua tarkoitusta vastaavien ICNPO-kategorioiden (1–12) yhteismäärät otannassa.

Kulttuuri- ja harrastustoimintaa (24 %) ja koulutus- ja tutkimustoimintaa (26 %) harjoittavat säätiöt nousivat tarkastelussa likipitään samansuuruisilla osuuksilla selvästi ylitse muiden. Näiden jälkeen kolmanneksi suurimpana ryhmänä olivat sosiaalipalveluita tuottavat säätiöt (15 %), tämäkin selkeästi erottuvana ryhmänä. Neljänneksi ja viidenneksi suurimmat ryhmät muodostavat asumista ja kehittämistä (7,5 %) sekä ammatti- ja elinkeinotoimintaa (6,7 %) edistävät säätiöt. Näiden jälkeen alkoi olla jo suhteellisen tasaisia pienempiä prosenttiosuuksia (terveydenhuolto 4,6 %, kansalaistoiminta ja edunvalvonta 2,8 %, hyväntekeväisyys ja vapaaehtoistoiminta 3,5 %, kansainvälinen toiminta 1,1 %, uskonnot 2,1 %). Oman ryhmänsä muodostavat ne säätiöt, joiden sääntömääräistä tarkoitusta ei voida sijoittaa mihinkään ICNPO pääkategoriaan (5 %).

Kaikki ICNPO-luokituksen mukaiset toimintamuodot ovat edustettuina otannassa. Säätiöiden tarkoitusten suhteelliset osuudet poikkesivat jossain määrin Mannisen¹¹ aiemmin eri menetelmällä toteuttamasta tutkimuksesta.

Säätiöiden taseen loppusummalla mitattu varallisuus on jakautunut eri tarkoitusta toteuttavien säätiöiden niiden yllä esitetystä lukumääräisestä jakaumasta poikkeavalla tavalla. Koulutus- ja tutkimustarkoitusta sääntömääräisesti edistävien säätiöiden yhteenlaskettu tasevarallisuus muodostaa 41,5 % suhteellisen osuuden koko säätiökentän yhteenlaske-

¹¹ Manninen Maarit, Säätiöt Suomessa, 2005.

tuista taseista. Yhteenlasketuilla taseilla mitattuna seuraavaksi suurimmat tarkoituskategoriat ovat kulttuuri ja harrastus (15,5 %), sosiaalipalvelut (13,5 %) sekä asuminen ja kehittäminen (17,3 %). Terveystenhuoltoa edistävät säätiöt (5,5 %) erottuvat tarkastelussa vielä selkeästi omaksi luokakseen loppujen kategorioiden jäädessä korkeintaan muutamien prosenttien osuuteen koko säätiökentän tasevarallisuudesta.

2.2 Säätiön hallitus

2.2.1 Nimittäminen

Säätiön hallituksen nimittämisen suhteen voidaan erottaa toisistaan kolme perusratkaisua. Ensimmäinen on se, että säätiön hallitus täydentää itse itseään. Tätä tarkoittava sääntömääräys on yhteensä 409 säätiön (44 %¹² prosenttia kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä) säännöissä. Toiseksi hallituksen valinta on voitu osoittaa säätiössä mahdollisesti valittavalle valtuuskunnalle (yhteensä 193 säätiössä¹³; 21 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä). Kolmanneksi säätiön hallituksen nimeämiseen voidaan oikeuttaa jokin säätiön ulkopuolinen taho.

Sääntökäytännössä hallituksen jäsenet/jäseniä on oikeutettu nimittämään

- luonnollinen henkilö/henkilöt 56 kertaa (6 %)
- erillinen yhtiö 66 kertaa (7 %)
- erillinen yhdistys 312 kertaa (33 %)
- toinen säätiö 28 kertaa (3 %)
- valtio 29 kertaa (3 %)
- kunta/kuntayhtymä 158 kertaa (17 %)
- seurakunta 42 kertaa (4 %)
- yliopisto/korkeakoulu 41 kertaa (4 %)

Ulkopuolinen nimeää säätiön hallituksen jäsenet/jäseniä yhteensä 448 säätiössä (48 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä). Ulkopuolisen tahon nimeämisoikeus toistuu melko tasaisesti ilmoitetuilla tilinpäätöstiedoilla mitaten kaikenkokoisten säätiöiden kohdalla. Nimeämisoikeuden jakaminen useamman ulkopuolisen tahon kesken esiintyy 213 säännöissä ja 235 säätiön säännöissä on mainittu vain yksi ulkopuolinen nimeäjä. Sääntökäytäntö vaihtelee myös sen suhteen, nimeääkö ulkopuolinen/ulkopuoliset kaikki hallituksen jäsenet (323) vai onko nimeämisoikeus jaettu ulkopuolisen ja säätiön oman toimielimen (hallitus, valtuuskunta) kesken (125). Säännöissä voidaan mainita myös

¹² Osassa säätiöistä sovelletaan sääntömääräisesti useampaa hallituksen nimeämistapaa (esim. hallitus täydentää itseään, minkä lisäksi ulkopuolisella on oikeus nimetä jäsen/jäseniä hallitukseen). Siten tässä mainitut prosenttiluvut eivät ole yksinomaisissa hallituksen valintamenetelmiä kussakin säätiössä.

¹³ Selkeä pääsääntö sellaisissa säätiöissä, joissa sääntömääräisesti on valtuuskunta. Ks. jäljempänä valtuuskunnan tehtävät.

hallituksen toissijaisesta oikeudesta täydentää itseään, mikäli ulkopuolinen ei nimeämisoikeuttaan käytä.

Itseään täydentävää hallitusta tarkoittava sääntömääräys esiintyy melko tasaisesti läpi otannan. Pieni ”notkahdus” tässä määrässä voidaan tosin paikantaa 1990-luvun alkupuolella rekisteröidyissä säännöissä. Viime vuosina (2010–2012) rekisteröidyissä säännöissä itseään täydentävien hallitusten määrä on hieman kasvussa. Itseään täydentävien hallitusten tapaan myös ulkopuolisen nimeämisoikeutta koskeva sääntökäytännön kehitys on enimmäkseen tasaista. Poikkeuksen tähän muodostavat 1970–80-luvut, joiden kohdalla ulkopuolisen nimeämisoikeus on selvästi harvinaisempi¹⁴ sekä 2000-luvun alkupuoli, jolloin rekisteröidyissä säännöissä ulkopuolisen nimeämisoikeus esiintyy selvästi useammin.

Valtuuskunnalle sääntömääräisesti kuuluvan hallituksen nimeämisoikeuden ”suosio” vaihtelee jonkin verran tarkasteltaessa sääntökäytännön kehittymistä sääntöjen muuttamista koskevien rekisterimerkintöjen ajankohdan mukaisessa järjestyksessä.¹⁵ Erityisesti 1990-luvun alkupuolella ja vuodesta 2009 lähtien rekisteröidyissä säännöissä nämä näyttäisivät olevan yleisiä. Toisaalta, valtuuskunta-toimielimen yleisyys perustettavissa säätiöissä vähenee nykyhetkeä lähestyttäessä.

Säätiön hallituksen jäseniä on mainittu nimeltä yhteensä 55 otantaan kuuluvan säätiön (6 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä) säännöissä.¹⁶ 2000-luvun sääntökäytännössä tällaiset määräykset ovat kovin harvinaisia.

2.2.2 Toimikausi

Suurimmassa osassa kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä (737; 79 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä) hallituksen jäsenet valitaan kiinteiksi, ennalta määräytyiksi, toimikausiksi. Näin menetellään yleensä riippumatta siitä, kuka säätiön hallituksen jäsenet/jäseniä nimittää. Toimikausien pituuksista vuosi (134), sekä kaksi (163), kolme (295) ja neljä (102) vuotta ovat selvästi suosituimmat. Pidempiäkin toimikausia on (mm. 5 ja 6) vuotta, joskin selvästi harvemmin. Säännöissä määrätty toimikausi on keskimäärin 2,7 vuotta.

Hallituksen jäsenten toimikausien ”porrastaminen” on sääntökäytännössä melko yleistä. Erilaisilla porrastamista koskevilla sääntömääräyksillä pyritään toiminnan jatkuvuuden

¹⁴ Tässä on kyse niistä otantaan kuuluvista säätiöistä, joiden voimassaolevat säännöt on rekisteröity 1970–1980 luvulla. Huomattava osa tuolloin rekisteröidyistä säätiöistä on myöhemmin muuttanut sääntöjään. Selvitystä varten on tarkasteltu nimenomaan säätiöiden voimassaolevia sääntöjä, joten kokonaistilanteesta hallituksen nimeämistapojen yleisyyden suhteen ”alun perin” 1970–1980 luvulla ei voida toteutetun otannan perusteella sanoa mitään.

¹⁵ Myöhempien sääntömuutoksien seurauksena kyse ei ole kokonaisarviosta eri vuosikymmeninä perustettujen säätiöiden osalta, vaan sääntömuutosten jälkeen jäljelle jääneiden sääntömääräysten kuvauksesta.

¹⁶ Luku ei sisällä sellaisia nimeltä mainittuja säätiön ensimmäisen hallituksen jäseniä, joiden on tarkoitettu toimivan hallituksessa vain säännöissä mainitun ”siirtymäkauden”.

turvaamiseen siten, että kaikkien hallituksen jäsenien sijaan vain osa jäsenistä vaihtuu kerrallaan. Esimerkiksi hallituksen kaikkiin jäseniin kolmen vuoden toimikautta soveltavassa säätiössä vuosittain kolmannes hallituksen jäsenistä on erovuorossa.

Kiinteän toimikauden määrittelyn sijaan (89) tai ohella (88) säätiön säännöissä on voitu määrätä hallituksen jäsenen toimikausi ennalta määrittelemättömäksi ajaksi. Tätä tarkoittava sääntömääräys löytyy yhteensä 177 otantaan kuuluvan säätiön säännöistä (19 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä). Yleisintä on määrätä elinikäisestä (109) tai jäsenen eroon päättyvästä (90) toimikaudesta. Usein tällaiset toimikautta koskevat sääntömääräykset on otettu sääntöihin yhdessä (57) tai yhdessä lisättynä muunlaisella toimikauden määrittelyllä (edellä mainitut 57 + muut 18 = 72). Säätiön hallituksen jäsenen toimikauden on 11 säätiön säännöissä nimenomaisesti mainittu päättyvän tietyn ns. ”eläkeiän” saavuttamisen myötä¹⁷, kun taas yhteensä 52 säätiössä hallituksen jäsenen/jäsenien toimikausi on sidottu muun tehtävän keston. Oikeustoimikelpoisuuden menettämisen on nimenomaisesti todettu päättävän hallituksen jäsenen toimikauden 17 säätiön säännöissä.

Yhteensä 101 säätiön säännöissä (12 %) on määrätty hallituksen jäsenille eripituisia toimikausia. Näistä 13 säätiön kohdalla on kyse eripituisista kiinteistä toimikausista, joita sovelletaan määrättyihin jäseniin näiden ”statuksesta” tai valintatavasta riippuen. Huomattavasti yleisempää on kuitenkin (88), että kiinteän toimikauden määrittelyn ohella osan jäsenistä toimikausi on määrätty elinikäiseksi, päättymään erohakemukseen tai tietyn ”eläkeiän” saavuttamiseen taikka sidottu muun tehtävän keston. Erimittaisten toimikausien määrittelyssä on usein kyse siitä, että säätiön perustaja on varannut itselleen ja/tai sopivaksi katsomalleen henkilölle paikan säätiön hallinnossa taikka tiettyyn muuhun toimeen valittu henkilö on sääntömääräisesti säätiön hallituksen jäsen.

Huomattava osa muista kuin ennalta määrättyistä kiinteistä toimikausista paikantuu otannan ajalliseen alkupäähän. Tarkasteltaessa sääntökäytännön kehitystä nimenomaan voimassa olevien sääntöjen rekisteröintiajankohdan mukaisessa järjestyksessä voidaan selvästi huomata kiinteiden toimikausien yleistyminen nykyhetkeä kohti. Kiinteät ”vuosimääräiset” toimikaudet muodostavat pääsäännön säätiön tarkoituksesta (tässä ICNPO-kategoria) riippumatta. Muunlaisten (ennalta määäämättömien) toimikausien jakautumisessa erilaista tarkoitusta toteuttavien säätiöiden kesken korostuvat kulttuuri- ja harrastustoiminta (45; 25 % muista kuin kiinteää toimikautta tarkoittavista määräyksistä, koulutus- ja tutkimus (68; 38 % muista kuin kiinteää toimikautta tarkoittavista määräyksistä) sekä hyväntekeväisyys ja vapaaehtoistoiminta (13; 7 % muista kuin kiinteää toimikautta tarkoittavista määräyksistä).

¹⁷ Tämä ei ehkä eläkeiän suhteen ole ”koko totuus”, sillä hallituksen jäsenen kelpoisuusedellytyksenä mainitaan usein ikä.

2.2.3 Toimikausien rajoittaminen ja kelpoisuusehdot

Toimikausia ja valitsemistapaa koskevien sääntömääräysten lisäksi hallituksen kokoonpanoon on sääntökäytännössä pyritty ennalta vaikuttamaan myös eräiden muiden määräysten kautta. Hallituspaikkojen vaihtuvuuteen liittyen on voitu rajoittaa hallituksen jäsenten peräkkäisten kiinteiden toimikausien enimmäismäärää. Otannan laajuuteen nähden tällaiset sääntömääräykset ovat kuitenkin kovin harvinaisia (46; 5 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä). Sääntökäytäntö näyttää kuitenkin viime aikoina kehittyneen siten, että toimikausien enimmäismäärän rajoittaminen säännöissä on aiempaa suosittumpaa (75 % peräkkäisten toimikausien rajoittamista tarkoittavista sääntömääräyksistä on 2000-luvulta).

Yhteensä 77 säätiön (8 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä) hallituksen jäsenenä toimii sääntömääräisesti muun yhtiön, yhdistyksen tai laitoksen hallituksen jäsen. Tällaisten suhteellisen harvalukuisten määräysten epätasaisesta jakautumisesta eri aikoina on vaikea tehdä selkeää päätelmää kehityksen suunnasta. Tällaisia sääntömääräyksiäkin kuitenkin esiintyy läpi koko otannan.

Huomattavasti yleisempää sen sijaan on, että säätiön säännöissä on asetettu kelpoisuusedellytyksiä hallituksen jäsenille (319; 34 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä). Edellytysten luonteesta riippuen ne voivat koskea joko kaikkia tai vain osaa hallituksen jäsenistä. Hallituksen jäsenen ikää koskeva kelpoisuusedellytys on käytännössä melko yleinen. Tietylle alueelle kohdistuvaa tai nimenomaisesti tietyn alueen kehittämistä tarkoittavaa toimintaa harjoittavien säätiöiden osalta hallituksen jäsenille on asetettu myös asuinpaikkaan liittyviä vaatimuksia. Lisäksi erityisesti kulttuuri- ja tieteellistä tarkoitusta toteuttavien säätiöiden kohdalla jäseniltä on voitu edellyttää säätiön erityisalaan liittyvää pätevyyttä. Yleisesti kelpoisuusedellytyksien liittäminen sääntöihin on lisääntynyt otannan ajallista loppua (2012) kohden perustetuissa säätiöissä.

2.2.4 Hallituksen tehtävät

Hallituksen säätiölain mukaista yleistöimivaltaa säätiön asioiden hoitamisessa tarkoittava sääntömääräys¹⁸ sisältyy lähes poikkeuksetta otantaan kuuluvien säätiöiden sääntöihin (912 säännöissä; 97 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä).

Itseään täydentävien hallituksien (409; 44 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä) tehtävien määrittelyn yhteydessä esiintyy hallituksen jäsenien nimeäminen.¹⁹ Verrattaessa tätä lukua hallituksen puheenjohtajiston valintaa koskeviin tietoihin, huomataan että hallituksen puheenjohtajan (723; 77 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä) ja/tai va-

¹⁸ Yleistöimivallan määrittelyn sanamuoto ja ”tarkkuus” vaihtelivat jonkin verran. SäätiöL 10 §:n 1 momentin ”toistaminen” säännöissä oli varsin yleistä. Varojen sijoittamisesta mainittiin joko hallituksen tehtävien määrittelyn tai säätiön omaisuutta koskevien sääntömääräysten yhteydessä.

¹⁹ Sisältää ne säätiöt, joissa itsensä täydentäminen on hallituksen ensisijainen valintatapa. Joukkoon eivät kuulu ne säätiöt, joiden säännöissä on voitu lisäksi määrätä hallituksen toissijaisesta nimeämisoikeudesta, mikäli säännöissä määrätty ulkopuolinen ei valitse hallituksen jäsentä.

rapuheenjohtajan (758; 81 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä) valinta kuuluu hallitukselle usein myös silloin, kun hallituksen jäsenet/jäseniä nimetään valtuuskunnan tai ulkopuolisen toimesta.

Säätiön tilintarkastajan valitseminen kuuluu hallituksen sääntömääräisiin tehtäviin 598 säätiössä (64 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä). Yleisesti säännöissä näytetään varaudutun siihen, että säätiön tarkoituksen toteuttaminen voi edellyttää henkilöstön ottamista. Henkilöstön ottaminen (ja erottaminen) määrätään hallituksen tehtäväksi 712 säätiössä (76 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä). Henkilöstön ottamiseen liittyen säännöissä on voitu mainita erityisesti asiamiehen, rahastonhoitajan tai hallituksen ulkopuolelta valittavan sihteerin ottamisesta. Hallituksen jäsenille, säätiön toimihenkilöille tai tilintarkastajille maksettavista palkkioista päättäminen kuuluu nimenomaisen sääntömääräyksen nojalla hallitukselle 329 säätiössä (35 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä).

Yhteensä 634 säännöissä (68 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä) toimintasuunnitelman ja/tai talousarvion laatiminen mainitaan hallituksen tehtävien määrittelyn yhteydessä. Tilinpäätöksen laatiminen, hyväksyminen tai vahvistaminen puolestaan esiintyy hallituksen sääntömääräisenä tehtävänä 753 kertaa (80 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä).²⁰ Hallituksen sisäisen työjärjestyksen (22; 2 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä) ja säätiön toimintastrategian (19; 2 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä) vahvistamiseen otetaan sääntötasolla kantaa otannan laajuuteen nähden hyvin harvoin. Säätiön varojen jakamiseen (avustukset, apurahat, stipendit, palkinnot) liittyvä päätöksenteko on nimenomaisen sääntömääräyksen nojalla todettu kuuluvan hallitukselle 60 säännöissä (6 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä). Osassa näistä mainitaan lisäksi apurahojen käytön valvominen.

Yhteensä 656 säätiössä (70 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä) sääntöjen muuttaminen on sääntömääräisesti hallituksen tehtävä. Säätiön lakkauttamisesta/sulautumisesta puolestaan päättää hallitus 635 sääntöjen (68 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä) mukaan.

2.3 Valtuuskunta

Otantaan kuuluvista säätiöistä yhteensä 219 (23 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä) on sääntöjen mukaan valtuuskunta (näistä kolmen säätiön säännöissä valtuuskunnan nimeäminen on tosin jätetty säätiön hallituksen harkinnan varaan). Sääntökäytännön kehittymistä seurattaessa voidaan havaita valtuuskunnallisia säätiöitä esiintyvän melko tasainen määrä kaikkina aikoina perustetuissa säätiöissä. 2000-luvulla on hallinnon yksinkertaistamiseksi ja tosiasiallisen toimivuuden turvaamiseksi sääntömuutoksien poistettu jonkin verran valtuuskuntia vanhoista säätiöistä.

²⁰ Useimmiten talousarviota, toimintasuunnitelmaa ja tilinpäätöstä koskeva määräys sisältyy hallituksen sääntömääräisessä (vuosi)kokouksessa käsiteltävien asioiden joukkoon.

Valtuuskunnallisten säätiöiden tarkoituksomääräysten tarkastelussa kulttuuri- ja harrastustoimintaa (49; 22 % valtuuskunnallisista säätiöistä) sekä opetusta ja tutkimusta (49; 22 % valtuuskunnallisista säätiöistä) harjoittavat säätiöt nousevat selvästi ylitse muiden. Kulttuuri- ja harrastustoimintaa edistävien säätiöiden keskuudesta ei löydy vain yhtä ”edustavaa” säätiötyyppiä, vaan säätiön tarkemmat toimialat vaihtelevat erilaisten museoiden ja koulutuskeskusten pitämisestä apurahojen jakamiseen. Koulutusta ja tutkimusta tarkoittavassa kategoriassa sen sijaan erilaiset säätiömuotoiset oppilaitokset ja niitä lähellä olevat – niiden toiminnan tukemiseksi perustetut – säätiöt erottuivat selkeästi omaksi ryhmäkseen. Edellä mainittujen lisäksi valtuuskuntia on myös eräissä tieteellistä tutkimusta tukevista tai harjoittavista säätiöissä. Terveystuhoitoa ja sosiaalipalveluita toteuttavat (54) valtuuskunnalliset säätiöt näyttävät keskenään melko samantlaisilta; näitä ovat erilaiset sairaskodit, palvelutalot ja vanhainkodit. Valtuuskunnallisten säätiöiden keskuudessa suhteellisen laajasti edustetussa 6. ICNPO-luokassa on enimmäkseen kyse opiskelija- tai muista asuntosäätiöistä tai alueellista kehittämistä tarkoittavista säätiöistä (20). Oman ryhmänsä muodostavat ne säätiöt, joiden sääntömääräistä tarkoitusta ei voida sijoittaa mihinkään ICNPO-luokkaan (20). Tämän ryhmän merkittäväksi tekevät säästöpankki- ja ajoharjoitteluratasäätiöt.

Valtuuskuntaa koskevan sääntömääräyksen yleisyys korreloi selvästi säätiön taseen loppusumman kanssa. Taseen loppusummalla mitattuna sadasta (1–100) suurimmasta säätiöistä valtuuskunta on yhteensä 44 säätiössä. Seuraavassa taseen loppusummalla mitattuna vastaavassa joukossa (101–200) hallintoneuvosto on yhteensä 32 säätiössä. Vastaavalla tavalla lajittelun loppua kohti edetessä valtuuskunnallisten säätiöiden osuus laskee tasaisesti ollen taseen loppusummalla mitaten 100 ”pienimmän” säätiön kohdalla 12. Vastaava trendi havaitaan myös tarkasteltaessa valtuuskunnan olemista suhteessa vieraan pääoman määrään. Velkaisimmissa säätiöissä valtuuskunta on selvästi yleisempi kuin vain vähän tai ei ollenkaan velkaantuneissa. Säätiön oman pääoman ja valtuuskunnan olemassaolon välinen yhteys ei ole aivan yhtä selkeä, joskin voidaan havaita valtuuskunnan olevan yleisempi oman pääoman määrällä mitaten suuremmissa säätiöissä. Valtuuskunta-toimielin on vuoden 2010 tilinpäätöstietojen perusteella yleisempi varsinaisen toiminnan tuotoilla mitattuna suurimmissa säätiöissä (suurimmat laitossäätiöt), kuin sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuotoilla mitattuna suurimmissa säätiöissä.²¹

Valtuuskuntien jäsenmäärä vaihtelee säätiöiden kesken viidestä (5) viiteenkymmeneenkuuteen (56). Valtuuskunnan kiinteästä jäsenmäärästä on määrätty 131 säännöissä. Näistä laskettu jäsenmäärän keskiarvo on 16. Jäsenmäärää koskeva ”liukumasäännös” löytyy 82 säätiön säännöistä (jäsenmäärän vaihteluväli 6–120).

Valtuuskuntiin liittyvä sääntökäytäntö on enimmäkseen melko yhtenäistä eikä se otan aikajänteen puitteissa näytä merkittävästi muuttuneen.

²¹ Varsinaisen toiminnan tuotoilla mitattuna kolmestasadasta (300) suurimmasta säätiöstä valtuuskunta on 111 säätiössä (37 %). Vastaava luku kolmensadan (300) sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuotoilla mitaten suurimman säätiön osalta on 76 (25 %).

2.3.1 Hallitus valtuuskunnallisissa säätiöissä

Mikäli säännöissä on määrätty valtuuskunnasta, nimeää se useimmiten (193; 88 % valtuuskunnallisista säätiöistä) säätiön koko hallituksen tai jäseniä hallitukseen. Itseään täydentäviä hallituksia on yhteensä 12 otantaan kuuluvassa valtuuskunnallisessa säätiössä (näistä kuusi on sellaisia, joihin valtuuskunta/ulkopuolinen taho ei nimeä jäseniä). Valtuuskunnan ohella tai sijaan sääntömääräisesti hallituksen nimeämisvaltaa on säätiön ulkopuolisella taholla yhteensä 42 valtuuskunnallisessa säätiössä (näistä 19 on sellaisia, joissa ulkopuolisella taholla oikeus nimetä hallituksen jäseniä, mutta valtuuskunnalla ei). Luultavasti osin sääntöjen mukaisista nimittämistavoista – osin myös toiminnan luonteesta – johtuen hallituksen jäsenten (211; 96 % valtuuskunnallisista säätiöistä) ja puheenjohtajan (198; 90 %) toimikaudet ovat valtuuskunnallisissa säätiöissä pääosin ennalta määrättyjä kiinteitä toimikausia (hallituksen jäsenien osalta 1-5 vuotta, joista suosituimmat hallituksen jäsenten toimikaudet 1 (66) ja 3 (80) vuotta. Hallituksen puheenjohtajan valinta vuosittain näyttäisi olevan pääsääntö (124), joskin myös kahden (29) ja kolmen (32) vuoden puheenjohtajakausia esiintyy.

Yhteensä kuudessa säätiössä hallituksen jäsenien kiinteiden toimikausien määrittelyn lisäksi oli säännöissä määrätty, että osan jäsenistä toimikausi on sidottu muun toimen/tehtävän keston. Yhteensä 14 valtuuskunnallisessa säätiössä on rajoitettu hallituksen jäsenen peräkkäisten toimikausien enimmäismäärää sääntötasolla (näistä ehkä hie-
man yllättäen kaikki olivat sellaisia, joissa valtuuskunta ja/tai ulkopuolinen taho nimeävät hallituksen jäsenet). Melko harvinaista on, että valtuuskunnallisen säätiön hallituksen jäsenenä toimisi muun yhteisön tai laitoksen hallituksen jäsen (8). Sen sijaan hallituksen jäsenille on säännöissä asetettu kelpoisuusehtoja huomattavasti useammin (80). Tällöin hallituksen jäseneksi valikoituminen tapahtuu usein ”kaksinkertaisten standardien”, niin sääntömääräisten kelpoisuusvaatimusten täyttämisen kuin nimeävän valtuuskunnan harkinnan, perusteella.

2.3.2 Valtuuskunnan ja hallituksen tehtävät

Edellä hallituksen valinnan yhteydessä kävi jo ilmi, että valtaosassa valtuuskunnallisista säätiöistä hallituksen valinta kuuluu valtuuskunnan tehtäviin. Tällaisen ensisijaisen hallituksen jäsenen nimeämisoikeuden lisäksi säännöissä voidaan mainita valtuuskunnan oikeudesta nimittää hallituksen jäsenet/jäseniä, jos säätiön ulkopuolinen taho ei sääntömääräistä nimeämisoikeuttaan käytä. Hallituksen nimeäminen tavalla tai toisella (kokonaan/osittain, ensisijaisesti/toissijaisesti) mainitaan valtuuskunnan tehtäväksi yhteensä 200 säätiön (91 % valtuuskunnallisista säätiöistä) säännöissä (ks. edell. 193 säätiössä valtuuskunnalla ”ensisijainen” muista riippumaton nimitysoikeus). Hallituksen jäsenille maksettavista palkkioista päättäminen määrätään valtuuskunnan tehtäväksi yhteensä 125 (57 % valtuuskunnallisista säätiöistä) säännöissä. Tätä koskevan nimenomaisen maininnan puuttuminen selittyy usein sillä, että sääntömääräisesti hallituksen jäsenille ei makseta palkkiota tai palkkio määräytyy kuntien/valtion hallinnossa maksettavia kous- jne. palkkioita vastaavasti.

Tilintarkastajan valinta kuuluu valtuuskunnan sääntömääräisiin tehtäviin yhteensä 200 säätiössä (91 % valtuuskunnallisista säätiöistä). Yhteensä 10 valtuuskunnallisessa säätiössä tilintarkastajan valitsee kuitenkin hallitus. Ulkopuolisen tahon nimeämänä tilintarkastaja on yhteensä 10 valtuuskunnallisessa säätiössä.²² Tilintarkastajan palkkiosta päättää sääntömääräisesti 125 valtuuskuntaa (57 % valtuuskunnallisista säätiöistä). Joskus sääntöihin sisältyy nimenomainen maininta tilintarkastajien palkkion maksamisesta laskun mukaan.

Säätiön toimintasuunnitelman ja/tai talousarvion vahvistaminen määrätään valtuuskunnan tehtäväksi yhteensä 183 (84 % valtuuskunnallisista säätiöistä) säännöissä (109 säännöissä nimenomainen maininta siitä, että hallitus laatii talousarvion ja/tai toimintasuunnitelman valtuuskunnan vahvistettavaksi). Tilinpäätöksen vahvistaminen puolestaan kuuluu sääntökäytännössä vielä laajemmin valtuuskunnalle; 205 säännöissä (94 % valtuuskunnallisista säätiöistä) määrätään valtuuskunnan tehtäväksi säätiön tilinpäätöksen vahvistaminen. (hallitus laatii sääntömääräisesti valtuuskunnan vahvistettavaksi 85 säätiössä). Säätiön sisäisten työjärjestysten vahvistaminen valtuuskunnan toimesta on sääntökäytännön valossa harvinaista; tätä tarkoittava maininta löytyy ainoastaan 21 säännöistä (10 % valtuuskunnallisista säätiöistä).

Säätiön sääntöjen muuttaminen on määrätty valtuuskunnan tehtäväksi 202 säätiössä (92 % valtuuskunnallisista; vastaavasti sääntöjen muuttaminen 17 kertaa hallituksen tehtävä). Säätiön sulautumisesta ja/tai lakkauttamisesta päättäminen mainitaan valtuuskunnan tehtävänä 195 säännöissä (89 % valtuuskunnallisista säätiöistä, vain 13 kertaa valtuuskunnallisen säätiön hallituksen tehtävissä).

85 säätiön (39 % valtuuskunnallisista säätiöistä) säännöissä mainittiin nimenomaan valtuuskunnan sääntömääräiseksi tehtäväksi säätiön (hallituksen) toiminnan ohjaaminen/valvonta.

²² Yhdellä säätiöistä on sekä valtuuskunnan että ulkopuolisen tahon nimeämä tilintarkastaja.

Yllä mainitut valtuuskunnan toimivaltaan kuuluvat asiat merkitsevät hallituksen toimivallan kaventumista. Valtuuskunnat puolestaan ovat yleisiä taseen loppusummalla, omalla pääomalla ja vieraalla pääomalla mitaten suurimmissa säätiöissä. Tästä seuraa, että suurimmissa säätiöissä hallituksen tehtäväkenttä on usein suppeampi hallituksen täydentämisen, tilinpäätöksen ja talousarvion vahvistamisen, tilintarkastajan valitsemisen sekä sääntöjen muuttamisesta ja säätiön lakkauttamisesta päättämisen kuullessa pääosin valtuuskunnan toimivaltaan.

Lähes jokaisen valtuuskunnallisen säätiön sääntöihin sisältyy kuitenkin maininta hallituksen yleistoimivallasta (211, 96 % valtuuskunnallisista säätiöistä). Vaikka itseään täydentävät hallitukset ovat valtuuskunnallisissa säätiöissä harvinaisia, valitsee hallitus sääntömääräisesti keskuudestaan usein itse puheenjohtajan (91) ja varapuheenjohtajan (116). Yhteensä 188 valtuuskunnallisen säätiön (86 % valtuuskunnallisista säätiöistä) säännöissä hallituksen sääntömääräisenä tehtävänä on säätiön henkilöstön ottaminen. Vain 9 (4 % valtuuskunnallisista säätiöistä) valtuuskunnallisen säätiön hallituksen tehtävänä mainitaan sisäisen työjärjestyksen vahvistaminen; toimintastrategian luominen/vahvistaminen yhteensä 10 kertaa (5 % valtuuskunnallisista säätiöistä). Lisäksi otantaan kuuluvien säätiöiden säännöissä on mainittu ”harvakseltaan” seuraavista hallituksen tehtävistä valtuuskunnallisissa säätiöissä; palkkioista päättäminen (4 kertaa mukaan lukien toimihenkilöiden palkkiot, tilintarkastajien palkkiosta 1 kerta), apurahojen jakoon liittyvä päätöksenteko (13), vuosi- tai toimintakertomuksen laatiminen (7), asioiden valmisteleminen valtuuskunnalle/valtuuskunnan päätösten täytäntöönpano (7), säätiön toimihenkilöiden valvonta (7).

2.3.3 Valtuuskunnan valinta ja toimikausi

Yhteensä 119 valtuuskuntaa (58 % valtuuskunnallisista säätiöistä) täydentää itse itseään. Siten valtuuskunnan täydentäminen ja puheenjohtajiston valinta mainitaan säännöissä usein myös valtuuskunnan tehtävien yhteydessä. Muita huomattavia valtuuskunnan jäsenten nimeäjiä ovat yhdistykset (94; 41 % valtuuskunnallisista säätiöistä) ja kunnat/kuntayhtymät (62; 23 % valtuuskunnallisista säätiöistä). Toisinaan valtuuskunnan nimeämisen suhteen esiintyy päällekkäisyyksiä siten, että osan jäsenpaikoista valtuuskunta täyttää itse ja osa täytetään säännöissä mainittujen säätiön ulkopuolisten tahojen toimesta (valtuuskunnan ja ulkopuolisen kesken nimeämisoikeus on jaettu 33 säätiössä; valtuuskunnallisista säätiöistä). Valtuuskunnan jäsenen nimeäminen on sääntökäytännössä osoitettu, joskin harvemmin, myös mm. erillisille yhtiöille (13), toisille säätiöille (14), luonnollisille henkilöille (6), valtiolle (14), seurakunnille (19) ja korkeakouluille (18).

Valtaosa valtuuskunnista (192; 88 % valtuuskunnallisista säätiöistä) valitaan sääntömääräisesti ennalta määräytyiksi kiinteiksi toimikausiksi (3 vuoden toimikaudet selvästi suosituimpia). Vain 25 säännöissä (12 % valtuuskunnallisista säätiöistä) on mainittu kiinteän vuosimääräisen toimikauden määrittelyn sijaan (23) tai ohella (2), että valtuuskunnan jäsenen toimikausi päättyy kuolemaan, erohakemukseen, eläkeiän saavuttamiseen tai muun tehtävän päättymiseen.

2.4 Asiamies ja muut toimihenkilöt

Yhteensä 484 otantaan kuuluvan säätiön säännöissä on asiamiestä (toimitusjohtajaa, toiminnanjohtajaa, yliasiamiestä, isännöitsijää tms.) koskevia sääntömääräyksiä (52 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä). Ajallisesti asiamiehen valintaa ja toimivaltaa koskevat sääntömääräykset ovat tasaisessa kasvussa läpi otannan.

Kuten edellä valtuuskunnan osalta, myös säätiön asiamiestä koskevien sääntömääräysten kohdalla voidaan havaita tiettyjä säännönmukaisuuksia säätiön toimintaa kuvaavien tilinpäätöstietojen kanssa. Erityisesti taseen loppusumman mukaan säätiöitä järjestettäessä trendi on selkeä; suurimmissa säätiöissä asiamies on melko yleinen, kun taas pienempiä säätiöitä kohti liikuttaessa asiamiehen valintaa koskevat sääntömääräykset käyvät harvinaisemmiksi.²³ Vieraan pääoman määrän suhteen muutos suuremmista pienimpään ei ole aivan yhtä tasainen, mutta silti voidaan havaita asiamiehen olevan eniten velkaantuneissa säätiöissä yleisempi kuin vain vähän velkaisissa. Vastaava korrelaatio on myös säätiön oman pääoman suhteen selkeä. Varsinaisen toiminnan tuottojen (suurimmat laitossäätiöt) ja sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuottojen (pääomasäätiöt) perusteella suurimpia säätiöitä vertailtaessa ei ole havaittavissa kovin suurta eroa asiamiehen yleisyydessä. Sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuotoilla mitattuna suurimpien säätiöiden kohdalla asiamiestä koskeva sääntömääräys on kuitenkin hieman yleisempi.²⁴

Asiamiehen tehtävien ja toimivallan määrittelyn osalta kehitys on sekä uusien perustettujen säätiöiden osalta, että rekisteröityjen sääntömuutosten seurauksena kulkenut kohti osakeyhtiölain määritelmän mukaista toimitusjohtajaa. Enenevissä määrin asiamiehen tehtäväksi on säännöissä määritelty säätiön juoksevan hallinnon/asioiden hoitaminen (hallituksen ohjeiden mukaan) eli yhteensä 183 säätiön säännöissä (38 % asiamiestä käyttävistä säätiöistä, erityisesti taseen loppusummalla mitattuna suurimmat säätiöt). Säätiön kirjanpidosta ja/tai tilien hoitamisesta vastaamisen on nimenomaisesti mainittu kuuluvan asiamiehen tehtäviin 17 säännöissä (4 % asiamiestä käyttävistä säätiöistä). Yhteensä 26 säätiön (5 % asiamiestä käyttävistä säätiöistä) sääntöjen mukaan asiamiehen tehtäviin kuuluu muiden toimielinten päätösten täytäntöön paneminen. Taloutta ja hallintoa koskevien päätösten valmistelu on määrätty asiamiehen tehtäväksi 34 säännöissä (7 % asiamiestä käyttävistä säätiöistä). Sääntökäytännössä nimenomaisesti asiamiehelle osoitettuja tehtäviä ovat, joskin otannan laajuuteen nähden kovin harvoin, myös hallituksen sihteerinä toimiminen, henkilöstön ottaminen ja erottaminen sekä säätiön toiminnan johtaminen ja kehittäminen.

Asiamiehen ohella myös muut säätiön toimihenkilöt on usein mainittu säätiön nimen kirjoittamista koskevan sääntökohdan yhteydessä. Yhteensä 84 säätiössä (9 % kaikista otantaan kuuluvista/17 % asiamiestä käyttävistä säätiöistä) on sääntömääräisesti myön-

²³ Esimerkiksi taseen loppusummalla mitattuna 300 suurimmasta säätiöstä yhteensä 200 (67 %) on sääntömääräisesti asiamies. Vastaavasti 300 taseen loppusummalla mitaten pienimmän säätiön kohdalla vain 113 säätiön (38 %) säännöissä on määrätty asiamiehen valitsemisesta.

²⁴ Sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuotoilla mitattuna 300 suurimmasta säätiöstä yhteensä 249 säätiössä (83 %) on sääntömääräisesti asiamies. Varsinaisen toiminnan tuotoilla mitattuna vastaavasta suurimpien säätiöiden ryhmästä (300) yhteensä 232 säätiössä (77 %) on sääntömääräisesti asiamies.

netty asiamiehelle oikeus säätiön nimen kirjoittamiseen yksin. Selvästi yleisempää on, että säätiön asiamiehelle (mahdollisesti myös muulle toimihenkilölle, kuten hallituksen ulkopuolelta valittavalle sihteerille tai rahastonhoitajalle) määrätään sääntötasolla nimenkirjoitusoikeus käytettäväksi yhdessä toisen henkilön kanssa (233; 25 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä). Varsinaisen nimenkirjoitusoikeuden myöntämisen sijaan säännöissä mainitaan usein hallituksen oikeudesta valtuuttaa asiamies/toimihenkilö säätiön nimen kirjoittamiseen. Hallitus voi sääntömääräisesti valtuuttaa asiamiehen/toimihenkilön kirjoittamaan säätiön nimen yksin 66 otantaan kuuluvassa säätiössä (7 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä). Nimenkirjoitusoikeuden myöntäminen hallituksen harkinnan mukaan käytettäväksi yksin tai yhdessä toisen henkilön kanssa puolestaan mainitaan 95 säätiön säännöissä (10 % kaikista otantaan kuuluvista). Lisäksi hyvin yleinen on sääntömääräys, jonka mukaan säätiön hallituksen jäsen on oikeutettu kirjoittamaan säätiön nimen yhdessä hallituksen siihen valtuuttaman toimihenkilön kanssa.

Nimenkirjoitusoikeuden myöntäminen säännöissä yksin asiamiehelle sekä määräys hallituksen oikeudesta valtuuttaa asiamies tai toimihenkilö kirjoittamaan säätiö nimi yksin ovat otannan ajallista loppua (2012) kohden perustetuissa säätiöissä hieman lisääntyneet.

Otantaan kuuluvien säätiöiden säännöistä 26 mainittiin asiamiehen valitsemisesta, mutta ei tarkemmin otettu kantaa asiamiehen/toimihenkilön nimenkirjoitusoikeuteen tai tehtäviin ylipäätään.

2.5 Muut toimielimet

Yhteensä 250 säätiön säännöissä (27 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä) on edellä käsiteltyjen toimielimien (hallitus ja valtuuskunta) sekä asiamiehen lisäksi mainittu muiden toimielimien valitsemisesta. Nämä toimielimet ovat lähes yksinomaan hallituksen toimintaa tukevia ja sen päätöksiä valmistelevia. Sääntökäytännössä tällaisista mainitaan nimenomaisesti; työvaliokunnat (53), apurahatoimikunnat (10), tieteelliset/taiteelliset toimikunnat (11), neuvottelukunnat (19), vaalilautakunnat (11) sekä säätiön varojen sijoittamiseen ja taloudenhoitoon liittyvät toimikunnat (19). Erityisesti laitossäätiöiden kohdalla esiintyi myös erilaisia laitoksien johtokuntia ja -ryhmiä, jotka sääntötasolla jäivät kuitenkin enimmäkseen ”maininnan varaan” siten, että niiden tehtäviä ja toimivaltaa ei tarkemmin määritely. Edellä mainittujen lisäksi säännöissä voi olla määräys siitä, että hallitus voi tarvittaessa asettaa tilapäisiä/pysyviä toimikuntia määraamiensä asioiden valmistelua varten.

Hallituksen toimintaa tukevia toimielimiä koskevat sääntömääräykset ovat yleisimpiä taseen loppusummalla ja oman pääoman määrällä mitattuna suurimpien sekä velkaantuneimpien säätiöiden kohdalla. Mainitut toimielimet ovat melko suosittuja niin varsinaisen toiminnan tuotoilla (300 suurimmasta säätiöstä 37 %:n säännöissä mainitaan ”muun toimielimen” valitsemisesta), kuin sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuotoilla (300 suurimmasta säätiöstä 34 %:n säännöissä mainitaan ”muun toimielimen” valitsemisesta) mitattuna suurten säätiöiden keskuudessa.

Hallituksen yleistöimivaltaan kuuluvien asioiden delegoiminen sääntötasolla tällaiselle ”muulle toimielimelle” on otannan laajuuteen nähden hyvin poikkeuksellista. Apurahojen jakopäätöksiä tekeminen on 2 säätiön kohdalla sääntömääräisesti osoitettu muulle toimielimelle. Sijoituspäätöksiä tekeminen taas on vastaavalla tavalla delegoitu neljässä (4) säätiössä. Säätiön omistamien kiinteistön ja huoneistojen hallinnasta vastaa ”muu toimielin” yhdessä säätiössä. Säätiön henkilöstön ottaminen ja valvonta puolestaan on delegoitu muulle toimielimelle viidessä (5) säätiössä. Juoksevia asioita hoitaa seitsemässä (7) otantaan kuuluvassa säätiössä muu säännöissä mainittu toimielin.

2.6 Säätiön tilintarkastajat

Otantaan kuuluvien sääntöjen perusteella tilintarkastajan nimeäminen hallituksen toimesta muodostaa selkeän pääsäännön (598; 64 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä). Valtuuskunnan tehtäväksi tilintarkastajan valitseminen on osoitettu 199 kertaa (21 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä). Ulkopuolisen tahon nimeämä tilintarkastaja tulee sääntömääräisesti olla 146 säätiössä (15 % kaikista otantaan kuuluvista säätiöistä).

Tilintarkastajan valinnan suhteen sääntökäytäntö on ajan myötä muuttunut yhä enemmän hallituksen nimeämisoikeutta kannattavaan suuntaan. Valtuuskunnallisissa säätiöissä valtuuskunnan nimeämisoikeus muodostaa pääsäännön, mutta valtuuskuntien määrä on otannan loppua kohden perustetuissa säätiöissä hieman laskemaan päin. Selkeä muutos näkyy kuitenkin siinä, että ulkopuolisen tahon tilintarkastajan nimeämisoikeus on otannan loppua kohden perustetuissa säätiöissä kovin harvinainen.

Ulkopuolisen tahon nimittämisoikeus toistuu taseen loppusummalla mitattuna kaiken kokoisten säätiöiden kohdalla lähes yhtä usein. Sen sijaan taseen loppusummalla mitaten suurimmissa säätiöissä tyypillisesti useammin valittava valtuuskunta myös nimeää tilintarkastajan useammin, kuin taseen loppusummalla mitaten pienimmissä säätiöissä. Sekä säätiön oman että vieraan pääoman suhteen sama havainto toistuu; oman pääoman suhteen suurissa sekä velkaisimmissa säätiöissä valtuuskunta valitsee säätiön tilintarkastajan useammin kuin pienemmissä tai vain vähän velkaantuneissa. Velkaisista säätiöistä suurin osa on sellaisia suuria laitossäätiöitä, jotka myös varsinaisen toiminnan tuottojen perusteella säätiöitä lajiteltaessa kuuluvat suurimpien joukkoon.

II YHTEENVETO SÄÄTIÖKÄYTÄNTÖ-KYSELYSTÄ

3 Tietoja kyselystä

Oikeusministeriö selvitti tammi-maaliskuussa 2012 säätiökäytäntöä ministeriön verkkosivuilla julkaistulla säätiöille osoitetulla kyselyllä. Kyselyn teknisestä toteutuksesta vastasi ja tämän selvityksen laati oikeusministeriön toimeksiannosta OTM Markus Teronen.

Kysely lähetettiin suoraan 2377 sellaiselle säätiölle tai säätiön yhteyshenkilölle, joiden sähköpostiosoite on Patentti- ja rekisterihallituksen tietokannassa. Näiden pyyntöjen perusteella kyselyyn vastasi 621 säätiötä ja ministeriön verkkosivuilla julkaistun linkin kautta vastauksia saatiin 63. Yhteensä kyselyyn vastasi 684 säätiötä.

Yhteensä 634 vastausta (93 % vastaajista) voitiin yhdistää Patentti- ja rekisterihallitukselle toimitettuihin, säätiön taloutta kuvaaviin vuoden 2010 vuosi-ilmoituksiin (tuloslaskelma- ja tasetiedot). Kyselyyn vastanneiden tilinpäätöstietojen perusteella voidaan selvittää, miten kyselyn vastaukset edustavat erikokoisia, eri aloilla toimivia ja eri tavoin rahoitettavia säätiöitä.

Kyselyyn saatujen vastausten ”edustavuuden” tarkastelemiseksi vuodelta 2010 tilinpäätöstietonsa PRH:lle toimittaneita säätiöitä on eri tilinpäätöserien perusteella jaettu suuruusjärjestyksessä neljään ryhmään (kvartiiliin). Yläkvartiilin muodostavat siten aina kyseessä olevan tilinpäätöserän perusteella suurimmat säätiöt (25 %). Tämän jälkeen suuruusjärjestyksessä seuraavaksi tulevat (25 %) ns. ”suuremmat säätiöt” ja ”pienemmät säätiöt” (25 %). Pienimpien säätiöiden alakvartiilin muodostavat kunkin tilinpäätöserän perusteella (25 %) pienimmän luvun tilinpäätöksessään PRH:lle ilmoittaneet säätiöt. Seuraavassa on tarkasteltu, miten kyselyyn vastanneet säätiöt ovat eräiden keskeisten tilinpäätöserien osalta jakautuneet eri kvartiileille.

Taseen loppusummalla mitaten vastaajista (ne 634, joiden tilinpäätöstiedot käytettävissä) 35 % sijoittuu suurimpien säätiöiden joukkoon (yläkvartiili). ”Suurempia säätiöitä” vastaajista on 26 % ja ”pienempiä säätiöitä” 21 %. Pienimpien säätiöiden alakvartiiliin vastanneista säätiöistä kuuluu 18 %.

Varsinaisen toiminnan tuottojen mukaan luokiteltaessa suurimpien ja suurempien säätiöiden ”ylemmät” kvartiilit muodostuvat melko tarkasti niistä säätiöistä, jotka ovat vuosi-ilmoituksessa ilmoittaneet varsinaisen toiminnan tuottoja. Suurimpien säätiöiden yläkvartiiliin vastaajista sijoittuu 33 %. Varsinaisen toiminnan tuottojen perusteella ”suurempien” säätiöiden neljännekseen vastaajista kuuluu 24 %. Alemmat, ”pienempi-

en” ja ”pienimpien” säätiöiden kvartiilit muodostuvat lähes yksinomaan sellaisista säätiöistä, jotka eivät ole ilmoittaneet varsinaisen toiminnan tuottoja. Tällaisia säätiöitä kyselyyn vastaajista oli yhteensä 43 %.

Kyselyyn vastanneista säätiöistä (joiden tilinpäätöstiedot käytettävissä) 30 % kuuluu vuonna 2010 **jaettujen apurahojen** perusteella suurimpien säätiöiden kvartiiliin. Seuraavien kvartiilien osalta vastaajat jakautuvat melko tasaisesti prosenttiosuuksin 23 % (suuremmat), 25 % (pienemmät) ja 23 % (pienimmät).

Vieraan pääoman määrän osalta vastaajista 35 % sijoittuu velkaisimpien säätiöiden yläkvartiiliin. Seuraaviin ”keskivälin” kvartiileihin sijoittuu 26 % (”suuremmat”) ja 23 % (”pienemmät”) vastaajista. Vieraan pääoman määrällä säätiöitä lajiteltaessa al kvartiiliksi erottuvat melko tarkkarajaisesti säätiöt jotka eivät ole ilmoittaneet vuoden 2010 tilinpäätöksessään lainkaan vierasta pääomaa. Tähän joukkoon kyselyn vastaajista kuului 16 %.

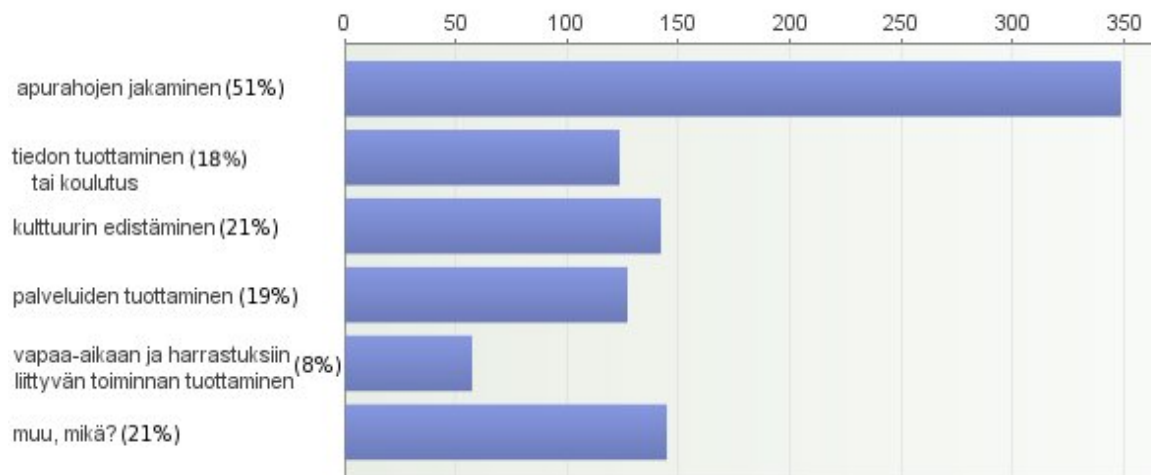
Sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuotoilla mitaten suurimpien säätiöiden joukkoon vastaajista kuuluu 33 %. Tämän suhteellisesti hieman suuremman osuuden jälkeen vastaajat ovat seuraavien kvartiilien osalta jakautuneet melko tasaisin osuuksin siten, että 22 % vastaajista kuuluu suurempien säätiöiden neljännekseen ja loput 45 % vastaajista muodostavat pienempien ja pienimpien säätiöiden osuuden.

Huomattava osa kyselyyn vastanneista säätiöistä on ilmoittanut sääntömääräiseksi **koti- paikaksi** Helsingin (240 vastaajaa, 39 %). Muita ”merkittäviä säätiökaupunkeja” ovat Espoo (16 vastaajaa, 3 %) Turku (30 vastaajaa, 5 %), Tampere (28 vastaajaa, 5 %), Jyväskylä (12 vastaajaa, 2 %) ja Oulu (13 vastaajaa, 2 %).

Maakunnittain katsottuna 46 % (284) vastanneista säätiöistä on Uudeltamaalta. Muista maakunnista vastaajien määrässä erottuivat myös Varsinais-Suomi (46 vastaajaa, 7 %) ja Pirkanmaa (40 vastaajaa, 7 %). Yleisesti ottaen vastaajien kotipaikkoja koskeva jakauma noudattaa kaikkien rekisteröityjen säätiöiden maantieteellistä jakaumaa.

4 Säätiön toiminta

Säätiön toimintamuotoja koskevaan kysymykseen vastasi yhteensä 679 säätiötä. Vastaja on voinut ilmoittaa useampia kysymyksessä mainittuja toimintamuotoja. Vastausvaihtoehtoina toimintamuodoista mainittiin apurahojen jakaminen, tiedon tuottaminen tai koulutus, kulttuurin edistäminen, palveluiden tuottaminen ja vapaa-aikaan/harrastuksiin liittyvän toiminnan tuottaminen. Lisäksi vastaja on voinut antaa avoimen vastauksen (muu, mikä?), mikäli sen toimintamuoto ei kuulunut mihinkään annettuun kategoriaan. Vastauksien jakautuminen annettujen vaihtoehtojen kesken on kuvattu alla.

Avoimien vastauksien (muu, mikä?) osalta vastaajat olivat usein ilmoittaneet jonkin konkreettisemmän säätiön tarkoituksen, joka olisi voinut sopia myös johonkin kysymyksenannossa nimenomaan mainittuun luokkaan. Yleisesti ottaen nämä ”tarkemmat tarkoitukset” jakautuivat melko tasaisesti vastaamaan yllä olevassa kaaviossa esitettyä jakaumaa. Asumisen järjestäminen joko yleensä tai jonkin erityisryhmän (opiskelijat, eläkeläiset) osalta ilmoitettiin säätiön tarkoitukseksi avoimissa vastauksissa huomattavan usein (21 kertaa).

Valtaosa vastanneista säätiöistä toimii vain Suomessa. Rajat ylittävää toimintaa (yhteistyötä muissa valtioissa olevien organisaatioiden kanssa tai muuta toiminnan suuntaamista ulkomaille) harjoitti ilmoittansa mukaan yhteensä 18 % vastaajista (yhteensä 119 säätiötä). Yhteensä 82 % vastaajista (548 säätiötä) ilmoitti, että niillä ei ole rajat ylittävää toimintaa. Alle prosentti vastaajista ei osannut sanoa, onko niillä rajat ylittävää toimintaa. Rajat ylittävän toiminnan määrän ja säätiön taseen loppusummalla mitatun koon välillä ei saatujen vastauksien perusteella ole merkittävää relaatiota, vaan rajat ylittävää toimintaa on ilmoittanut harjoittavansa jopa yllättävän tasaisesti jakautunut määrä erikokoisia säätiöitä.

5 Tilinpäätöstiedot

5.1 Sijoitusomaisuuden kuvaaminen taseessa

Säätiöiltä kysyttiin, käyttävätkö ne taseessaan hankintahintoja vai käypiä arvoja kuvaamaan sijoitusomaisuutensa arvoa. Yhteensä 180 säätiötä (27 % kysymykseen vastanneista) ilmoitti käyttävänsä käypiä arvoja kuvaamaan sijoitusomaisuuden arvoja. Hankintahintoja puolestaan ilmoitti käyttävänsä huomattavasti suurin osa vastaajista; yhteensä 412 vastaajaa (63 %). Vastaajista 66 säätiötä (10 %) ei osannut sanoa, käyttävätkö ne hankintahintoja vai käypiä arvoja.

Säätiön taseen loppusummalla mitatun koon ja sijoitusomaisuuden taseessa kuvaamisen välillä ei ole huomattavaa relaatiota. Käypiä arvoja on ilmoittanut käyttävänsä taseen loppusummalla mitaten kaikenkokoisia säätiöitä, kuitenkin siten että keskimääräistä pienemmät säätiöt ovat hieman useammin ilmoittaneet käyttävänsä juuri käypiä arvoja kuvaamaan sijoitusomaisuutta taseessa. Sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuottojen ja käypien arvojen käyttämisen välillä ei ole havaittavissa merkityksellistä relaatiota, vaan käypiä arvoja on ilmoittanut käyttävänsä tasaisesti erisuuruisia sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuottoja vuonna 2010 PRH:lle ilmoittaneita säätiöitä.

Niistä vastaajista, jotka ilmoittivat käyttävänsä hankintahintoja kuvaamaan sijoitusomaisuuden arvoa puolestaan 52 % (216 vastaajaa) ilmoitti esittävänsä omaisuuden käyvän arvon määrän tilinpäätöksen liitetiedoissa. Taseen loppusummalla mitaten suuremmat säätiöt olivat vastanneet esittävänsä käyvän arvon määrän liitetiedoissa pienempiä säätiöitä hieman useammin. Yhteensä 162 hankintahintoja käyttävää säätiötä (39 %) ilmoitti, että ne eivät esitä sijoitusvarallisuuden käyvän arvon määrää tilinpäätöksen liitetiedoissa.

5.2 Omakatteiset rahastot²⁵

Omakatteisten rahastojen olemassaoloa koskevaan kysymykseen vastasi yhteensä 670 säätiötä, joista 88 (13 % vastaajista) ilmoitti, että niillä on mainittuja rahastoja. Yleisintä oli, että omakatteisia rahastoja oli yksi (44 vastaajalla) tai kaksi (19 vastaajaa). Eräillä vastaajilla niitä oli kuitenkin jopa kymmeniä (max. 54). Omakatteisten rahastojen suhteellisen pienen määrän johdosta niiden olemassaolon ja säätiön tilinpäätöstietojen välisten relaatioiden toteaminen on hieman vaikeaa. Kuitenkin näyttäisi siltä, että omakat-

²⁵ Omakatteisella rahastolla tarkoitettiin kyselyssä lahjoitusvaroja, joihin liittyen lahjoittaja on antanut varojen käyttöä koskevia määräyksiä ja määrännyt, että varat on säilytettävä säätiön muusta varallisuudesta erillään.

teiset rahastot ovat hieman yleisempiä taseen loppusummalla mitaten suurempien säätiöiden kohdalla. Taseen loppusummalla mitaten suurimpien säätiöiden ”yläkvartiliin” kuuluvista säätiöistä 16 % on ilmoittanut omakatteisia rahastoja. Toiseksi suurimman (suurempien) säätiöiden kvartiiliin osalta omakatteisia rahastoja ilmoittaneiden säätiöiden suhteellinen osuus on 13 %. Pienempien ja pienimpien säätiöiden kvartiilien osalta vastaavat omakatteisia rahastoja ilmoittaneiden vastaajien suhteelliset osuudet ovat 12 % (pienemmät) ja 9 % (pienimmät). Sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuottojen osalta yhteys on jokseenkin samanlainen²⁶, joskin myös huomattava määrä sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuotoilla mitaten pienempiä vastaajia on ilmoittanut omakatteisia rahastoja.

Omakatteisten rahastojen varojen kokonaismäärä²⁷ vaihtelee vastaajien välillä muutamista tuhansista euroista aina kymmeniin miljooniin euroihin. Kaikkien omakatteisia rahastoja ilmoittaneiden säätiöiden osalta rahastojen yhteenlaskettu varallisuus on noin 150 miljoonaa euroa. Näiden varojen säätiökohtainen keskiarvo (omakatteisten rahastojen varojen yhteismäärä omakatteisia rahastoja ilmoittaneiden säätiöiden lukumäärällä jaettuna) on noin 1 700 000 euroa. Tämä luku tosin kuvaa huonosti varojen todellista jakautumista säätiöiden kesken. Puolella tarkasteltavista säätiöistä (44 säätiötä) omakatteisten rahastojen varat olivat alle 100 000 euroa.

Säätiön hallinnoimilla omakatteisilla rahastoilla näyttäisi annettujen vastauksien perusteella melko harvoin (19 vastaajaa, 22 % omakatteisia rahastoja ilmoittaneita vastaajista) olevan itsenäistä päätösvaltaa käyttävä hallitus, johtokunta tai muu vastaava elin. Toisaalta osa sellaisista vastaajista, joilla on useampia omakatteisia rahastoja, on ilmoittanut, että osalla rahastoista on ja osalla ei ole itsenäistä päätösvaltaa käyttävä elin (8 vastaajaa, 9 % omakatteisia rahastoja ilmoittaneista vastaajista). Erillisten sääntöjen laatiminen omakatteisille rahastoille on sen sijaan hieman yleisempää. Yhteensä 47 vastaajaa (53 % omakatteisia rahastoja ilmoittaneista vastaajista) ilmoitti, että omakatteiselle rahastolle on laadittu omat säännöt. Tämän lisäksi useampia omakatteisia rahastoja hallinnoivista säätiöistä yhteensä 12 (14 % omakatteisia rahastoja ilmoittaneista vastaajista) on ilmoittanut, että osalle rahastoista on ja osalle ei ole vahvistettu omia sääntöjä.

²⁶ Omakatteisia rahastoja ilmoittaneiden vastaajien suhteelliset osuudet kaikista vastaajista sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuottojen mukaan kvartileittain jaoteltuna; suurimmat 17 %, suuremmat 16 %, pienemmät 13 %, pienimmät 9 %.

²⁷ Vastaajia pyydettiin ilmoittamaan sekä omakatteisten että muiden sidottujen rahastojen varojen yhteenlaskettu kokonaismäärä vuoden 2010 tilinpäätöksessä.

5.3 Muut sidotut rahastot ²⁸

Muiden sidottujen rahastojen olemassaoloa koskevaan kysymykseen vastasi yhteensä 636 säätiötä, joista 72 (11 % vastaajista) ilmoitti, että niillä on mainittuja rahastoja. Kuten edellä omakatteisten rahastojen kohdalla, yleisintä oli, että myös sidottuja rahastoja oli yksi (32 vastaajalla) tai kaksi (11 vastaajaa). Omakatteisten rahastojen enimmäismäärästä poiketen sidottuja rahastoja oli muutamilla säätiöillä kuitenkin useita satoja (enimmillään 566). Muiden sidottujen rahastojen olemassaolo näyttäisi omakatteisia rahastoja selkeämmin painottuvan juuri taseen loppusummalla mitaten suurimpien säätiöiden kohdalle. Kuten edellä omakatteisten rahastojen kohdalla, myös tässä tarkoitettuja sidottuja rahastoja ovat ilmoittaneet muutkin kuin vain sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuotoilla mitaten suurimmat vastaajat.

Muiden sidottujen rahastojen (vastaajilla yhteensä 1510 rahastoa) ollessa selvästi omakatteisia rahastoja (vastaajilla yhteensä 320) yleisempiä vastaajien keskuudessa, vaihtelee myös sidottujen rahastojen varojen kokonaismäärä vastaajakohtaisesti huomattavasti enemmän. Vastaajat ovat ilmoittaneet omakatteisia rahastoja vastaavalla tavalla useita muutaman tuhannen euron sidottujen rahastojen kokonaismääriä. Sidottujen rahastojen osalta varallisuuden kokonaismäärä on suurimpien vastaajien kohdalla kuitenkin omakatteisia rahastoja huomattavasti suurempi; eräillä vastaajilla satoja miljoonia (enimmillään noin 390 milj. euroa). Kyselyyn vastanneiden säätiöiden ilmoittamien sidottujen rahastojen varojen yhteenlaskettu määrä on 1 432 755 710 euroa. Ilmoitettujen varojen (kokonais)määrän keskiarvo niitä ilmoittanutta säätiötä kohden laskettuna on noin 19 900 000 euroa.

Yhteensä 15 vastaajaa (21 % muita sidottuja rahastoja ilmoittaneista vastaajista) ilmoitti, että sidotulla rahastolla on itsenäinen hallitus, johtokunta tai muu vastaava elin. Näistä kahdeksalla vastaajalla oli useampia sidottuja rahastoja, joista vain osalla oli itsenäistä päätösvaltaa käyttävä elin. Yhteensä 39 vastanneessa säätiössä (54 % muita sidottuja rahastoja ilmoittaneista vastaajista) joko kaikille sidotuille rahastoille tai osalle niistä oli vahvistettu omat säännöt.

Sidottuja rahastoja ilmoittaneista vastaajista suurin osa (74 %) ilmoitti, että sidottujen rahastojen varat pidetään erillään säätiön varoista ja siten erotellaan toisistaan myös säätiön kirjanpidossa ja tilinpäätöksessä. Perusteita sille, että sidottujen rahastojen varoja ei erotella säätiön muista varoista (24 % muita sidottuja rahastoja ilmoittaneista vastaajista ilmoitti, että ei erottele) esitettiin useammanlaisia. Vastauksissa todettiin muun muassa, että sidottujen rahastojen varoja on niin vähän, että niiden yhteissijoittaminen yhdessä säätiön varojen kanssa on tehokkaampaa. Varojen yhteissijoittamista perusteltiin myös rahastojen suurella määrällä. Toisaalta todettiin myös, että lahjoittaja ei ole edellyttänyt säilyttämistä erillään eikä Kirjanpitolautakuntaakaan sitä edellyttä.

²⁸ Muilla sidotuilla rahastoilla tarkoitettiin kyselyssä lahjoitusvaroja, joihin liittyen lahjoittaja on antanut varojen käyttöä koskevia määräyksiä.

5.4 Tilinpäätösnormiston kehittäminen

Kyselyn vastaajat olivat lähes poikkeuksetta (95 % vastaajista) sitä mieltä, että nykyisen tilinpäätösnormiston mukainen tuloslaskelma antaa oikean kuvan säätiön tarkoituksesta ja toiminnasta. Tuloslaskelman kohdalla todettiin toisaalta, että säätiön toiminnan perusajatus poikkeaa liikeyrityksen perusajatuksista ja säätiön tarkoituksen toteuttamista voi olla sellainenkin toiminta jota on vaikea mitata taloudellisin luvuin. Osa vastaajista on todennut lisäksi säätiövarallisuuden arvonmuutosten kirjaamisen liiaksi vaikuttavan tilikauden tulokseen. Sijoitustoiminnan ja operatiivisen toiminnan käsittely samassa tulos- ja rahoituslaskelmassa antaa erään vastaajan mukaan puutteellisen kuvan molemmista.

Samoin kyselyn vastaajat katsoivat lähes poikkeuksetta (95 %) nykyisen tilinpäätösnormiston mukaisesti laaditun taseen antavan oikean kuvan säätiön tarkoituksesta ja toiminnasta. Kysyttäessä mahdollisia puutteita ja kehittämistarpeita useat vastaajat olivat kiinnittäneet huomiota edellä jo käsiteltyyn kysymykseen käypien arvojen ja hankintahintojen käyttämisestä taseessa. Hankintahintojen käyttäminen säätiövarallisuuden arvon kuvaamisessa aiheuttaa sen, että tase ei välttämättä luotettavalla tavalla kuvaa säätiön varallisuutta. Lisäksi on todettu, että eri tase-erien arvon alaskirjauksessa tulisi ottaa huomioon erityisesti omaisuuden pysyvä arvonalennus, jota koskeva arvio ei välttämättä ole mahdollinen yhden tilinpäätöshetken tietojen perusteella. Näin voitaisiin välttää säätiön tuloksesta raportoinnin tarpeettomia heilahteluja.

6 Toiminnan rahoitus ja sijoitustoiminta

6.1 Lahjoitukset ja avustukset (vuonna 2010), sekä palveluntuotanto julkiselle sektorille

Yhteensä 150 kyselyyn vastannutta säätiötä (22 % kaikista vastaajista) ilmoitti saaneensa vuonna 2010 varoja lahjoituksina²⁹ ja/tai testamentteilla. Laskemalla ilmoitetut lahjoitukset yhteen voidaan todeta yksityisten tahojen tukeneen kyselyyn vastanneita säätiöitä vuonna 2010 yhteensä n. 216 miljoonalla eurolla.

Valtiolta (mukaan lukien kaikki valtion viranomaiset ja laitokset, myös liikelaitokset) avustuksia³⁰ vuonna 2010 ilmoitti saaneensa 170 säätiötä (25 % vastaajista). Näistä 108 ilmoitti saamiensa avustusten kokonaismäärän. Valtioilta saatujen avustusten yhteismäärä oli noin 543 miljoonaa euroa (108 avustuksen ilmoittanutta säätiötä).

Yhteensä 137 säätiötä (20 % vastaajista) ilmoitti saaneensa vuonna 2010 avustuksia kunnalta. Näistä 80 ilmoitti avustusten kokonaismäärän. Ilmoitettujen avustusten yhteenlaskettu määrä kuntasektorilta oli noin 42 miljoonaa euroa (80 avustuksen ilmoittanutta säätiötä).

Yhteensä 118 kyselyyn vastannutta säätiötä (17 % vastaajista) ilmoitti, että kunta tai valtio on ostanut palveluja säätiöltä tai sen tytäryritykseltä. Kunta tai valtio on tyypillisesti ostanut palveluita taseen loppusummalla mitaten keskimääräistä suuremmilta säätiöiltä. Samoin myös ne harvat ”emosäätiöt”, jotka ovat ilmoittaneet kunnan tai valtion ostaneen palveluita, ovat tyypillisesti taseen loppusummalla mitaten suurempia säätiöitä.

Avustusten ja lahjoitusten saajien joukosta löytyy suhteellisen tasainen edustus taseen loppusummalla mitaten kaiken kokoisia säätiöitä. Lahjoitusten³¹ ja avustusten³² saajien määrää tarkasteltaessa voidaan siten todeta, että ulkopuolinen tuki ei ole keskittynyt pelkästään suuriin säätiöihin. Avustusten rahamäärien tarkastelussa tosin huomataan, että taseen loppusummalla mitaten suurimmat säätiöt ovat keskimäärin saaneet suurempia avustuksia kuin pienemmät.

²⁹ Lahjoituksilla tarkoitettiin kyselyssä yksityisten, yhteisöjen taikka säätiöiden antamia lahjoja, sekä rahankeräyksellä saatuja lahjoitusvaroja erotuksena erilaisista julkisen rahoituksen muodoista.

³⁰ Avustuksilla tarkoitettiin kyselyssä rahana maksettavia suoria avustuksia.

³¹ Taseen loppusummalla mitaten suurimpien säätiöiden kvartiiliin kuuluvista säätiöistä 20 % on ilmoittanut saaneensa varoja kyselyssä tarkoitettuina avustuksina ja/tai testamentteilla. Muiden kvartiilien osalta vastaavat suhteelliset osuudet ovat; suuremmat 17 %, pienemmät 21 %, pienimmät 24 %.

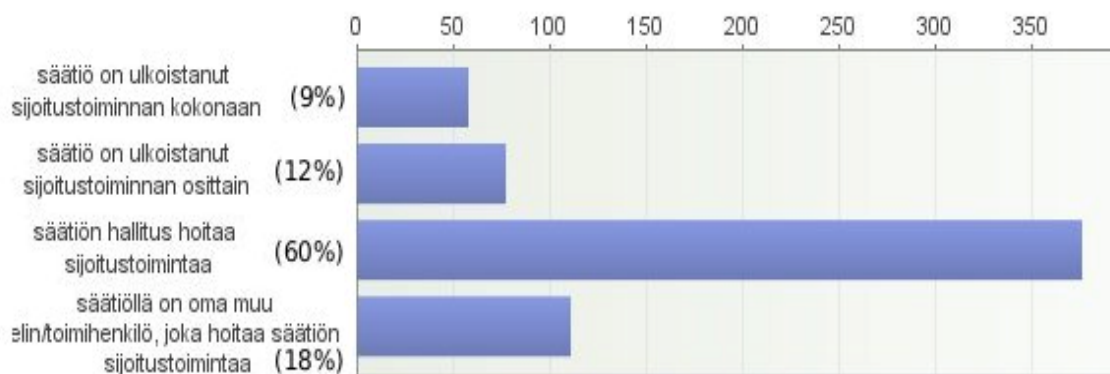
³² Taseen loppusummalla mitaten suurimpien säätiöiden kvartiiliin kuuluvista säätiöistä 32 % on ilmoittanut saaneensa kyselyssä tarkoitettuja avustuksia valtiolta tai kunnalta. Muiden kvartiilien osalta vastaavat suhteelliset osuudet ovat; suuremmat 29 %, pienemmät 31 %, pienimmät 18 %.

Niistä PRH:lle vuosi-ilmoituksen (2010) toimittaneista säätiöistä joiden tiedot ovat selvitystä laadittaessa olleet käytössä (2477 säätiötä), yhteensä 622 (25 %) on ilmoittanut varainhankinnan tuottoja. Ilmoitetut tuotot vaihtelevat kymmenistä miljoonista euroista (kolme vuosi-ilmoituksen toimittanutta säätiötä) muutamiin satoihin euroihin (useita säätiötä).

6.2 Säätiön sijoitustoiminnan organisoiminen

Säätiön sijoitustoiminnan organisoinnista kerättiin vastauksia monivalinta- ja avoimen kysymyksen muodossa. Sijoitustoiminnan organisointitapaa koskevaan monivalintakysymykseen saatiin yhteensä 623 vastausta, jotka jakautuivat annettujen vaihtoehtojen kesken seuraavalla tavalla.

Miten säätiön sijoitustoiminta on organisoitu?

Sijoitustoiminnan organisoinnin ja säätiön tilinpäätöstietojen väliltä on löydettävissä vastausten perusteella eräitä selkeitä yhteyksiä. Säätiön taseen loppusumman perusteella tarkasteltuna sijoitustoimintaa hoitaa enenevässä määrin hallitus, kun siirrytään taseella mitattuna suurista säätiöistä pienempiin. Erityisesti taseella mitaten pienimpien säätiöiden osalta sijoitustoiminnan organisointi muuten kuin hallituksen toimesta on harvinaista. Ylipäätään kaikki kysymyksessä esitetyt muut vaihtoehtoiset sijoitustoiminnan organisointitavat (ulkoistaminen, muu elin/toimihenkilö) ovat keskimäärin huomattavasti yleisemmin käytössä taseella mitaten suurimmissa säätiöissä.

Taseen loppusummalla mitaten pienimpien säätiöiden alakvartiiliin kuuluneista vastaajista 80 % on ilmoittanut, että säätiön hallitus hoitaa sijoitustoimintaa. Suurimpien säätiöiden osalta vastaava luku on 31 %. Taseen loppusummalla mitaten keskivaiheille sijoittuvien ”suurempien” (48 % ilmoittanut hallituksen hoitavan sijoitustoimintaa) ja ”pienempien” (57 % ilmoittanut hallituksen hoitavan sijoitustoimintaa) säätiöiden (kvartiilit) vastauksia tarkastelemalla voidaan paikantaa sellainen säätiön kokoluokka, jonka kohdalla sijoitustoiminnan hoitaminen tyypillisesti osoitetaan muulle taholle kuin

hallitukselle. Tämä taseen loppusumalla mitattu säätiön kokoluokka paikantuu lähelle taseen loppusummien mediaania; n. 840 000 euroa.

Samoin säätiön ilmoittamien sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuottojen ja sijoitustoiminnan organisointitavan väliltä on löydettävissä vastaavanlainen yhteys. Sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuotoiltaan pienempien säätiöiden osalta on hyvin tyypillistä, että hallitus hoitaa sijoitustoimintaa, kun taas suurimpien kohdalla sijoitustoiminta on pääsääntöisesti organisoitu muun kuin hallituksen toimesta.

Sijoitustoimintansa ulkoistaneilta säätiöiltä kysyttiin lisäksi, miten varainhoitajan valvonta on järjestetty. Useimmiten säätiön hallitus valvoo säätiön ulkopuolista varainhoitajaa. Pääosin (92 vastaajaa) tämä tapahtuu osana tavanomaista hallitustyöskentelyä tarkastelemalla muiden asioiden ohella sijoitustoimintaa määräajoin hallituksen kokouksissa. Toisinaan sijoitustoiminnan jatkuva valvonta on voitu osoittaa säätiön asiamiehelle (29 vastaajaa), joka (muutenkin) hoitaa säätiön juoksevia asioita. Eräät vastaajat (14) ovat myös ilmoittaneet varainhoidon valvonnan kuuluvan erilliselle talousasioita vastaavalle valiokunnalle.

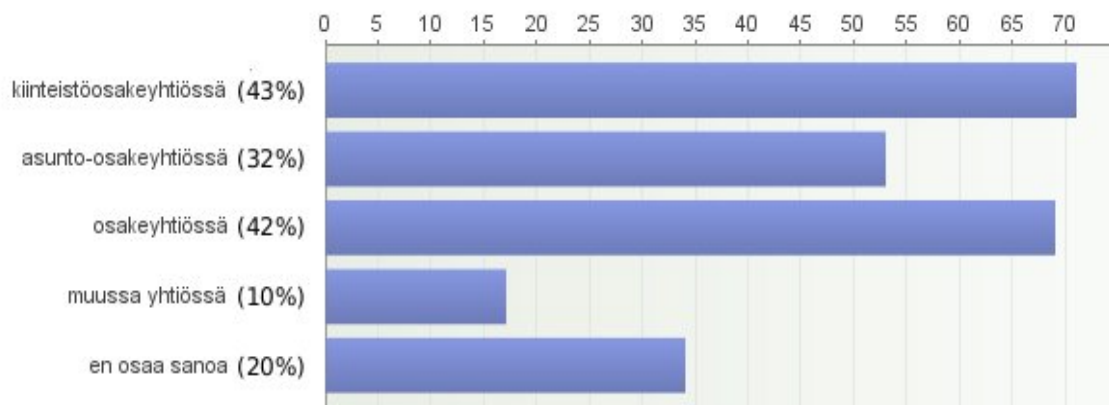
Säätiön varainhoitajan säännöllisestä raportointivelvollisuudesta sovitaan osana sijoitustoiminnan ulkoistamista tarkoittavaa varainhoitosopimusta. Eräät vastaajat ovat nimenomaan todenneet, että sopimuskumppanin tulee olla riittävän iso ja tunnettu toimija. Usein sijoitustoiminnan ulkoistamisessa on kyse ns. ”konsultatiivisesta” varainhoidosta, jossa säätiön hallitus tekee varsinaiset sijoituspäätökset tai määrittelee sijoittamisstrategian, jota toimeksi saanut varainhoitaja toteuttaa.³³

³³ Konsultatiiviseen varainhoitosopimukseen on nimenomaisesti viitannut 20 vastaajaa.

7 Konsernirakenne

7.1 Määräysvalta ja omistusyhteysyritykset

Säätiöiltä kysyttiin, onko niillä **määräysvalta** yhdessä tai useammassa kiinteistöosakeyhtiössä, asunto-osakeyhtiössä, osakeyhtiössä tai muussa yhtiössä. Vastaajia ohjeistettiin valitsemaan niin monta vaihtoehtoa, kuin missä niillä on määräysvalta). Kysymykseen vastasi yhteensä 166 säätiötä (24 % kaikista vastaajista) ja vastaukset jakautuivat alla kuvatulla tavalla.

Kiinteistöosakeyhtiöiden osalta selvästi yleisintä oli säätiön määräysvalta yhdessä tai kahdessa yhtiössä (yht. 42 vastaajaa). Yli kymmenessä kiinteistöosakeyhtiössä määräysvalta on vain neljällä vastaajalla (enimmillään määräysvalta 31 kiinteistöosakeyhtiössä). Asunto-osakeyhtiöiden osalta tilanne on muutoin samankaltainen, mutta enimmillään määräysvalta on kuitenkin vain seitsemässä (7) asunto-osakeyhtiössä. Osakeyhtiöiden osalta selkeästi yleisintä on määräysvalta yhdessä osakeyhtiössä (40 vastaajaa). Kolme vastaajaa on kuitenkin ilmoittanut määräysvallasta yli kymmenessä osakeyhtiössä (enimmillään määräysvalta 24 osakeyhtiössä).

Suhteellisen runsaslukuisista konserniyhtiöistä poiketen vastaajat ovat ilmoittaneet vähän **omistusyhteysyrityksiä**. Vain 47 kyselyyn vastannutta säätiötä (7 % kaikista vastaajista) on ilmoittanut, että niillä on omistusyhteysyrityksiä. Omistusyhteysyritysten lukumäärä vaihtelee yhdestä (taas selvästi yleisin) viiteen.

Huomattavasti yleisempää näyttäisi olevan säätiön asema konsernin emo – kuin tytärsäätiönä. **Tytärsäätiönä** osa konsernia on ilmoittanut olevansa 40 vastaajaa (6 % kaikista vastaajista).

7.2 Säätiön tarkoituksen toteuttaminen määräysvallassa olevan yhtiön kautta

Edellä esitettyyn määräysvaltaa koskevaan kysymykseen saaduista vastauksista kävi ilmi, että yhteensä 132 vastaajalla (20 % kyselyyn vastanneista) on määräysvalta toisessa yhtiössä. Yhteensä 55 säätiötä (42 % niistä, joilla määräysvalta) on ilmoittanut toteuttavansa tarkoitustaan määräysvallassaan olevan yhtiön tai muun yhteisön kautta. Näistä lähes kaikki (50 vastaajaa) ovat ilmoittaneet, että säätiön hallitus valvoo määräysvallassa olevan yhtiön toimivan säätiön tarkoituksen ja periaatteiden mukaisesti.

Yleisin tapa järjestää säätiön määräysvallassa olevan yhteisön toiminnan valvonta näyttäisi olevan hallitusten muodostaminen siten, että säätiön ja sen määräysvallassa olevan yhteisön hallitukset ovat kokonaan tai osittain samat. Toisinaan myös säätiön asiamies istuu määräysvallassa olevan yhtiön hallituksessa. Useat vastaajat ovat lisäksi viitanneet osakkeenomistajan oikeuksien käyttämiseen yhtiökokouksessa. Määräysvallassa olevalle yhteisöllä voi myös olla erityinen velvollisuus raportoida toiminnastaan säännöllisesti säätiön hallitukselle.

7.3 Konsernitilinpäätös

Yhteensä 30 vastaajaa (17 % vastaajista, joilla määräysvalta tai omistusyhteyshyötyä) on ilmoittanut laativansa konsernitilinpäätöksen. Vastaajista 38 (21 % vastaajista, joilla on määräysvalta tai omistusyhteyshyötyä) on ilmoittanut jättävänsä konsernitilinpäätöksen laatimatta, koska kirjanpitolain konsernitilinpäätöksen laatimista koskevat edellytykset eivät täyty. Huomattavasti yleisempää vastaajien keskuudessa (64 vastaajaa, 36 % vastaajista joilla määräysvalta tai omistusyhteyshyötyä) on konsernitilinpäätöksen laatimatta jättäminen sillä perusteella, että säätiö ei harjoita liiketoimintaa.

Konsernitilinpäätöksen laatimatta jättämistä eräät vastaajat ovat lisäksi perustelleet sillä, että konserniyritysten keskinäiset liiketoimet ovat niin vähäisiä tai tytäryhtiön toiminta niin vähäistä, että konsernin tietojen esittelemisellä ei ole merkitystä riittävän ja oikean kuvan saamiseksi toiminnasta.

7.4 **Konsernin keskinäiset liiketoimet**

Vastaajista 37 (28 % vastaajista, joilla on määräysvalta) on antanut lainaa määräysvallassaan olevalle yhtiölle viimeisen viiden vuoden aikana. Vakuuksia määräysvallassaan olevan yhtiön lainoille viimeisen viiden vuoden aikana on antanut 22 vastaajaa (17 % vastaajista, joilla on määräysvalta).

Yhteensä 41 vastaajaa (31 % vastaajista, joilla on määräysvalta) ilmoitti myyvänsä tavaroita tai palveluita (mukaan lukien tilojen ja laitteiden vuokraus) määräysvallassaan oleville yhtiöille. Vastaajista 35 ostaa (27 % vastaajista, joilla on määräysvalta) ilmoittamansa mukaan tavaroita tai palveluita (mukaan lukien tilojen ja laitteiden vuokraus) määräysvallassaan olevilta yhtiöiltä.

7.5 **Säätiön ja konserniyhtiöiden hallitusten kokoonpanot/asiamies**

Edellä kävi jo ilmi, että säätiö valvoo usein hallitustyöskentelyn kautta ja hallitusten kokoonpanojen avulla, että sen määräysvallassa säätiön tarkoituksen toteuttamiseksi olevat yhtiöt toimivat säätiön tarkoituksen ja muiden periaatteiden mukaan. Hallituksien ”päälekkäisyyksiä” havaitaan tosin muidenkin kuin nimenomaisesti säätiön tarkoitusta toteuttavien määräysvallassa olevien yhtiöiden osalta. Yhteensä 24 vastaajaa (18 % vastaajista, joilla määräysvalta) on ilmoittanut, että säätiön ja sen määräysvallassa olevan yhtiön hallitukset ovat kokonaan samat. Osittain samat säätiön ja tytäryhtiön hallitukset ovat 76 säätiössä (58 % vastaajista, joilla määräysvalta). Jäljelle jää siten 32 sellaista ”emo-säätiötä” (24 % vastaajista, joilla määräysvalta), joiden hallituksen kokoonpano poikkeaa kokonaisuudessaan sen määräysvallassa olevan yhtiön/yhtiöiden hallituksen kokoonpanosta.

Yhteensä 49 säätiötä (37 % vastaajista, joilla määräysvalta) on ilmoittanut, että säätiön asiamies ja säätiön määräysvallassa olevien yhtiöiden toimitusjohtaja on sama henkilö. Tämän lisäksi 15 vastaajaa (11 % vastaajista joilla määräysvalta) on ilmoittanut säätiön asiamiehen olevan samalla toimitusjohtaja joissakin säätiön määräysvallassa olevista yhtiöistä. Jäljelle jää siten 68 sellaista ”emo-säätiötä” (52 % vastaajista, joilla määräysvalta), joiden asiamies ja (kaikkien) määräysvallassa olevien yhtiöiden toimitusjohtaja/isännöitsijä on eri henkilö.

8 Hallinto

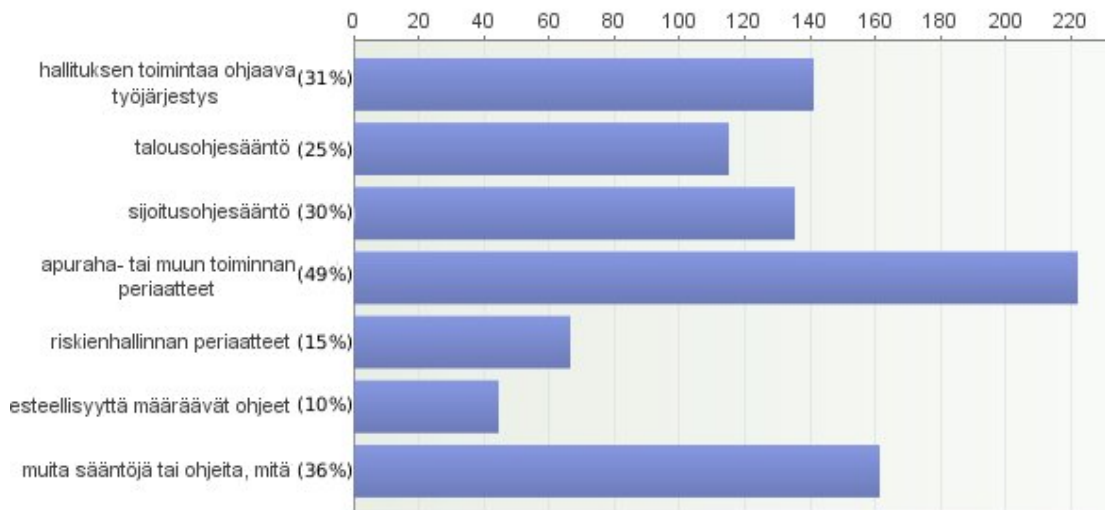
8.1 Hallituksen työnjako, kokoontuminen ja toimintaohjeet

Hallituksen työnjakoa koskevaan kysymykseen vastasi yhteensä 666 säätiötä. Näistä 259 (39 %) ilmoitti, että hallituksen jäsenten kesken on tehty sisäistä työnjakoa. Sisäistä työnjakoa hallituksen jäsenten kesken ei oltu tehty 388 säätiössä (59 %). Lopulta 2 % vastaajista ei osannut sanoa, onko sisäistä työnjakoa tehty. Vertailtaessa hallituksen sisäisen työnjaon yleisyyttä taseen loppusummalla mitaten suuremmissa ja pienemmissä säätiöissä, ei eroja juuri ole havaittavissa.

Kyselyyn saatujen vastausten perusteella selkeästi yleisintä on, että säätiön hallitus kokoontuu 3–5 kertaa vuodessa (298 vastaajaa; 44 % kaikista kysymykseen vastanneista). Seuraavaksi yleisimpiä 1–2 kertaa (181 vastaajaa; 27 %) ja 5–10 kertaa (180 vastaajaa; 27 %) vuodessa kokoontuvia hallituksia on keskenään lähes yhtä paljon. Yhteensä 20 vastaajaa (3 % kysymykseen vastanneista) on ilmoittanut, että hallitus kokoontuu yli kymmenen kertaa vuodessa.

Säätiön ilmoittaman ”kokoustiheyden” ja taseen loppusummalla mitatun koon välille hahmottuu selkeä relaatio joka vastaa oletusta siitä, että suuremmissa säätiöissä hallitus-työskentely on tiiviimpää ja kokouksia siten enemmän. Kokoustiheyden ja säätiön koon välistä yhteyttä kuvaa hyvin se, että taseen loppusummalla mitaten 100 suurimmasta säätiöstä 58 on ilmoittanut hallituksen kokoontuvan 5–10 kertaa vuodessa, kun taas 100 pienimmän säätiön hallituksista puolet kokoontuu vain 1–2 kertaa vuodessa.

Säätiöiltä kysyttiin niiden toimintaa ohjaavien sisäisten työjärjestysten laatimisesta. Vastaukset (453) jakautuivat annettujen vaihtoehtojen kesken seuraavalla tavalla (vastaajia ohjeistettiin valitsemaan niin monta vaihtoehtoa kuin sisäisiä työjärjestyksiä on laadittu).

Muiden sääntöjen tai ohjeiden osalta suurin osa vastaajista on viitannut säätiön sääntöihin. Kuitenkin eräät ovat lisäksi maininneet erilaiset työ- ja johtosäännöt, toimintastrategiat sekä corporate governance -ohjeistukset.

Säätiön taseen loppusummalla mitaten melko tasaisesti jakautunut määrä erikokoisia säätiöitä ilmoitti säätiölle laaditun apuraha- tai muun toiminnan periaatteet tai muita sääntöjä/ohjeita. Mainittuja sisäisiä työjärjestyksiä laaditaan siis lähes yhtä usein niin pienemmissä kuin suuremmissakin säätiöissä. Hallituksen toimintaa ohjaavien työjärjestysten ja talousohjesääntöjen osalta siirtymä taseen loppusummalla mitaten suuremmista säätiöistä pienempiin on suhteellisen tasainen; mitä pienemmästä säätiöstä on kyse, sitä epätodennäköisempää on, että sille olisi laadittu työjärjestystä tai talousohjesääntöjä. Riskienhallinnan periaatteiden ja esteellisyyttä määräävien ohjeiden laatiminen on sen sijaan selvästi keskittynyt suurimpiin säätiöihin (72 % edellä mainittuja ohjeita laatineista kuuluu 200 suurimman vastaajan joukkoon).

8.2 Avustavat toimielimet

Yhteensä 184 vastaajaa (27 % kaikista kyselyyn vastanneista) on ilmoittanut, että säätiössä toimii hallitusta avustavia toimikuntia, lautakuntia, valiokuntia tai vastaavia elimiä. Tällaisia elimiä on yleensä yksi (119) tai kaksi (43). Yleisimpiä kysymyksessä tarkoitettuja avustavia toimielimiä ovat taseen loppusummalla mitaten suurimmissa säätiöissä.

Yhteensä 482 säätiötä (70 % kaikista kyselyyn vastanneista) on ilmoittanut, että niillä ei ole hallituksen toimintaa tukevia ”ylimääräisiä” toimielimiä.

8.3 Hallituksen nimeäminen

Säätiön perustaja/joku perustajista nimeää hallitukseen jäsenen/jäseniä yhteensä 292 vastaajasäätiössä (43 % kaikista kyselyyn vastanneista säätiöistä). Yhteensä 358 säätiötä (52 % kaikista kyselyyn vastanneista) ilmoitti, että kukaan perustajista ei nimeä hallitukseen jäseniä. Tarkasteltaessa säätiön perustajan nimeämisoikeutta suhteessa säätiön taseen loppusummaan ei voitu havaita minkäänlaisia eroja eri kokoisten säätiöiden välillä eli oikeutta käytetään tasaisesti kaikenkokoisissa säätiöissä.

8.4 Hallituksen palkkiot ja etuudet lähipiirille

Saatujen vastauksien perusteella voidaan todeta kyselyyn osallistuneiden säätiöiden tukeneen perustajan tai hallituksen jäsenen lähipiiriin³⁴ kuuluvia tahoja varsin varovaisesti. Kaikista kyselyyn vastanneista säätiöistä vain 4 % ilmoitti tukeneensa perustajan tai hallituksen jäsenen lähipiiriä. Sitä vastoin yhteensä 635 vastaajaa (93 % kaikista kyselyyn vastaajista) ilmoitti, että ei ole tukenut perustajan tai hallituksen jäsenen lähipiiriin kuuluvia tahoja.

Säätiön hallituksen jäsenen säätiöstä maksettuja palkkoja, palkkioita ja muita etuuksia ilmoitti yhteensä 314 säätiötä (46 % kaikista kyselyyn vastanneista). Palkkioiden määrä pyydettiin ilmoittamaan kaikkia hallituksen jäseniä koskevana yhteenlaskettuna summana ja näin saadut vastaukset vaihtelivat pääosin maltillisesti muutamista sadoista eu-

³⁴ Säätiön ja toisen henkilön katsottiin kyselyssä kuuluvan toistensa lähipiiriin, jos toinen pystyy käyttämään toiseen nähden määräysvaltaa tai pystyy käyttämään huomattavaa vaikutusvaltaa sen taloutta ja liiketoimintaa koskevassa päätöksenteossa. Tuella tarkoitettiin apurahojen ja avustusten lisäksi myös lainoja ja vakuuksia.

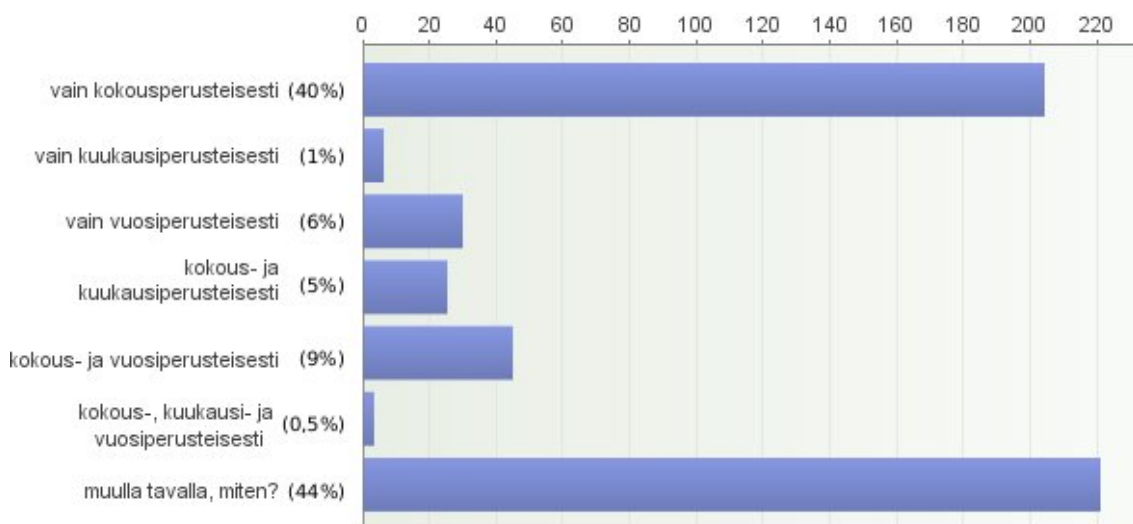
roista kymmeneen tuhansiin euroihin. Yhteensä kymmenen säätiötä oli maksanut hallituksen jäsenille vuonna 2010 yhteensä 100 000 euroa tai enemmän palkkioita. Säätiön määräysvallassa olevien yritysten tai omistusyhteisyritysten maksamia hallituksen palkkioita ilmoitti vain 14 säätiötä. Nämä palkkiot liikkuivat korkeimmillaan kymmenien tuhansien eurojen luokassa.

Säätiön hallituksensa jäsenille maksamien palkkioiden osalta taseen loppusummalla mitaten suuret ja pienet vastaajat eroavat toisistaan niin palkkioita maksavien säätiöiden lukumäärän, kuin maksettujen palkkioiden yhteenlasketun summan osalta. Ero taseen loppusummalla mitaten sadan suurimman (72 palkkioita maksavaa säätiötä, palkkioiden yhteenlaskettu summa noin 1 766 000 euroa) ja sadan pienimmän (18 palkkioita maksavaa säätiötä, palkkioiden yhteenlaskettu summa noin 205 000 euroa) kyselyyn vastanneen säätiön palkkioissa on huomattava.

Suurimpien ja pienimpien välimaastoon sijoittuu kuitenkin useita satoja ”keskikokoisia” säätiöitä, joissa erityisesti palkkioiden maksamisen yleisyys ei näytä riippuvan taseen loppusummasta. Ilmoitettu hallituksen jäsenille maksettujen palkkioiden yhteenlaskettu määrä sen sijaan on huomattavasti selkeämmin yhteydessä säätiön taseen loppusummalla mitattuun kokoon.

Palkkionmaksukäytännön yhteydessä säätiöiltä kysyttiin myös maksettavan palkkion perustetta. Vastaukset jakautuivat alla kuvatulla tavalla.

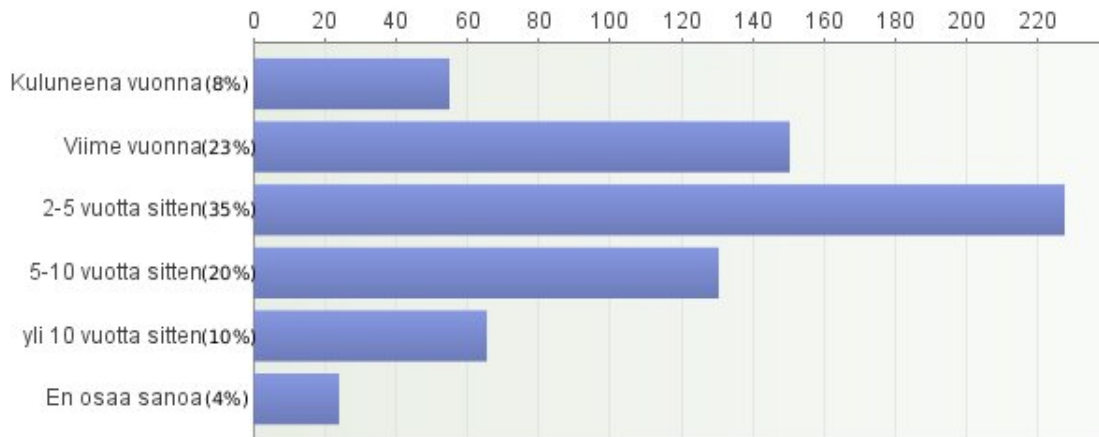
Säätiön hallituksen jäsenille maksetaan palkkiota.

Muiden palkkion maksuperusteiden osalta (”muulla tavalla, miten?”) valtaosa (151) vastaajista on erikseen todennut, että säätiön hallituksen jäsenille ei makseta palkkioita. Muista palkkionmaksutavoista mainittiin toimenpidekohtainen sekä tuntiveloitus, päivärahan maksaminen, matkakulujen korvaus ja erilaiset ”kokoustarjoilut”. Eräät olivat lisäksi nimenomaisesti maininneet hallituksen ”rivijäsenen” ja puheenjohtajaan sovellettavista erilaisista palkkion perusteista.

8.5 Tilintarkastus

Säätiöiltä kysyttiin, milloin yksi tai useampi tilintarkastaja on viimeksi vaihtunut. Vastaukset jakautuivat annettujen vaihtoehtojen kesken seuraavasti.

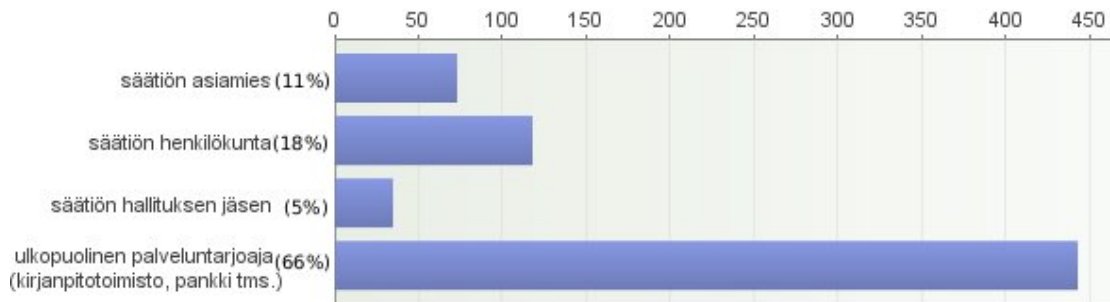

Säätiöiltä, joilla oli määräysvalta toisessa yhteisöissä tai omistusyhteisyriksissä kysyttiin, tarkastaako säätiön tilintarkastaja myös tytä- ja omistusyhteisyriksykset. Yhteensä 77 vastaajaa (42 % vastaajista, joilla määräysvalta tai omistusyhteisyriksykset) ilmoitti säätiön tilintarkastajan tarkastavan myös kaikki tytä- ja omistusyhteisyriksykset. Säätiön tilintarkastajan ilmoitettiin tarkastavan osan tytä- ja/tai omistusyhteisyriksyksistä 19 vastaajan osalta (11 % vastaajista, joilla määräysvalta tai omistusyhteisyriksykset). Yhteensä 79 vastaajaa (44 % vastaajista, joilla määräysvalta tai omistusyhteisyriksykset) ilmoitti, että säätiön tilintarkastaja ei tarkasta mitään säätiön tytä- ja/tai omistusyhteisyriksyksistä.

8.6 Säätiön kirjanpito ja laskutus

Säätiön kirjanpidon hoitamista koskevaan monivalintakysymykseen saatiin yhteensä 667 vastausta, jotka jakautuivat annettujen vaihtoehtojen kesken seuraavalla tavalla. Kirjanpidon hoitaminen ulkopuolisen palveluntarjoajan toimesta oli selvä pääsääntö.

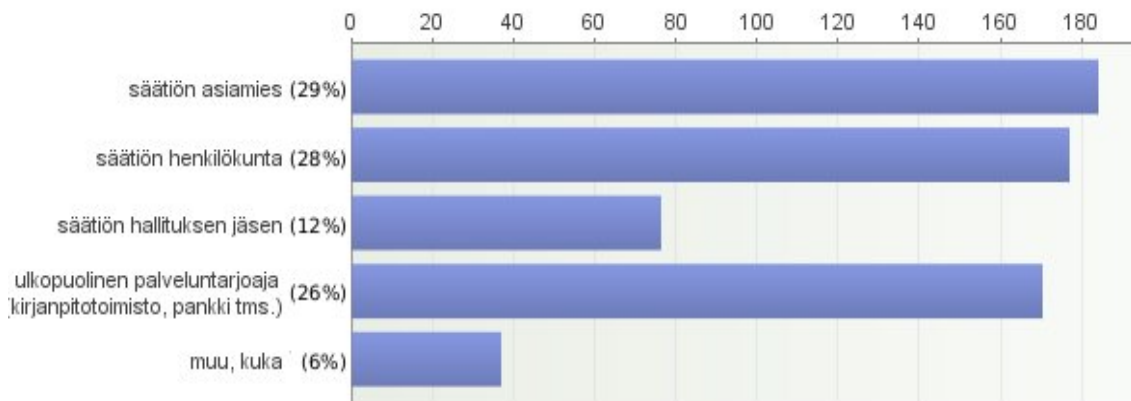
Säätiön kirjanpidon hoitaa

Säätiön kirjanpidon järjestäminen korreloi jossain määrin taseen loppusummalla mitatun koon kanssa. Taseen loppusummalla mitaten suurien säätiöiden kohdalla on pieniin verrattuna huomattavasti yleisempää, että kirjanpidon hoitaa säätiön oma henkilökunta.³⁵ Säätiön hallituksen jäsenen tai asiamiehen tehtäviin kirjanpidon järjestäminen kuuluu useimmin taseen loppusummalla mitaten pienissä säätiöissä. Ulkopuolisen palveluntarjoajan hoitama kirjanpito muodostaa kuitenkin pääsäännön säätiön koosta riippumatta; pienempien säätiöiden kohdalla se on suurempia hieman yleisempää.

Vastaavalla tavalla kysyttiin säätiön laskutuksen hoitamisesta. Kysymykseen saadut 645 vastausta jakautuivat annettujen vaihtoehtojen kesken seuraavalla tavalla:

Säätiön laskutuksen hoitaa:

Avoimen vastauksen kategoriassa ("muu, mikä?") eräät vastaajat ovat halunneet nimenomaisesti todeta, että niillä ei ole lainkaan laskutusta. Annettujen vaihtoehtojen lisäksi

³⁵ Taseen loppusummalla mitaten suurimpien säätiöiden kvartiiliin kuuluvista vastaajista 37 % on ilmoittanut, että säätiön kirjanpidon hoitaa säätiön henkilökunta. Pienimpien säätiöiden kvartiiliin osalta vastaava suhteellinen osuus on 3 %.

laskutuksen on harvakseltaan nimenomaisesti todettu kuuluvan säätiön sihteerille tai erikseen valittavalle rahastonhoitajalle.

Taseen loppusummalla mitaten suurimpien säätiöiden osalta pääsäännön muodostaa säätiön henkilökunnan hoitama laskutus (51 % taseen loppusummalla mitaten suurimpien vastaajien kvartiilista on ilmoittanut henkilökunnan hoitavan säätiön laskutuksen). Liikuttaessa taseen loppusummalla mitaten suurimmista säätiöistä pienempiä kohden yhä yleisempää on, että säätiön henkilökunnan sijaan laskutuksen hoitamisen on todettu kuuluvan säätiön asiamiehelle (tai säätiön hallituksen jäsenelle).³⁶ Ulkopuolisen palveluntarjoajan on ilmoitettu hoitavan säätiön laskutuksen melko tasaisesti kaikenkokoisten säätiöiden osalta.

Laskutuksen lisäksi kysyttiin myös säätiön laskujen hyväksymisestä. Kysymykseen saatujen 667 vastauksen (98 % vastaajista) jakautuminen vaihtoehtojen kesken on kuvattu alla.

Säätiön laskut hyväksyy:

Säätiön asiamies hoitaa säätiön laskujen hyväksymisen taseen loppusummalla mitaten melko tasaisesti kaiken kokoisissa säätiöissä. Taseen loppusumma näyttäisikin saatujen vastausten perusteella vaikuttavan enemmän laskujen hyväksymisen jakautumiseen säätiön henkilökunnan ja säätiön hallituksen jäsenien kesken. Säätiön henkilökunnalle laskujen hyväksymisen on ilmoitettu kuuluvan ennen kaikkea taseen loppusummalla mitaten suurten säätiöiden osalta, hallituksen jäsenille taas pienten säätiöiden osalta.

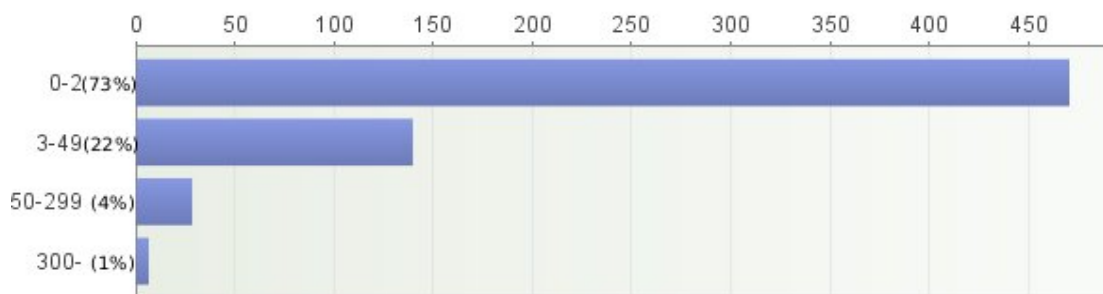
Annettujen vastausvaihtoehtojen lisäksi eräät vastaajat totesivat, että hallitus hyväksyy säätiön laskut. Toisinaan laskujen hyväksyminen oli niiden summasta riippuen jaettu hallituksen ja asiamiehen kesken. Muutamien vastaajien kohdalla laskujen hyväksymiseen tarvittiin vähintään kaksi henkilöä (hallituksen jäsentä tai hallituksen jäsen ja säätiön toimihenkilö).

³⁶ Taseen loppusummalla mitaten ”suurempien” säätiöiden kvartiilissa 26 % vastaajista on ilmoittanut säätiön henkilökunnan hoitavan säätiön laskutuksen. Pienempien ja pienimpien säätiöiden kvartiilien osalta vastaavat suhteelliset osuudet ovat 21 % (pienemmät) ja 10 % (pienimmät).

9 Henkilöstö

Säätiöiltä kysyttiin, kuinka monta henkilöä niiden palveluksessa oli säännöllisesti ollut vuoden 2010 aikana (henkilötyövuosien yhteenlaskettu määrä). Tiedot pyydettiin antamaan erikseen säätiön ja mahdollisen säätiökonsernin (säätiön ja sen määräysvallassa olevien tytäryritysten) osalta. Säätiön palveluksessa vuonna 2010 olleiden osalta vastaukset (tiedot antanut 644 vastaajaa, 94 % kaikista vastaajista), jakautuivat annettujen vaihtoehtojen osalta alla kuvatulla tavalla.

Säätiön palveluksessa vuonna 2010 säännöllisesti olleiden henkilötyövuosien yhteenlaskettu määrä.

Säätiökonsernien osalta henkilöstön määrää koskevat vastaukset jakautuvat yllä säätiöiden henkilöstöstä esitetystä kuvaajasta poikkeavasti. Säätiökonsernin palveluksessa olleiden henkilötyövuosien yhteenlaskettua määrää koskeva tieto on saatu yhteensä 110 vastaajalta. Myös säätiökonsernien osalta kategoria 0–2 henkilötyövuotta oli yleisin (59 vastaajaa, 54 % niistä säätiökonserneista, jonka osalta työllistävyystieto saatavilla). Yhteensä 32 vastaajaa (24 % niistä säätiökonserneista, jonka osalta työllistävyystieto saatavilla) ilmoitti, että säätiökonsernin palveluksessa oli vuonna 2010 säännöllisesti 3–49 henkilöä. Toiseksi suurimpaan henkilöstöä koskevaan kategoriaan (50–299 henkilötyövuotta) sijoittui 13 säätiökonsernia (10 %). Yli 300 henkilötyövuotta oli vuonna 2010 säännöllisesti 6 vastanneen säätiökonsernin (5 %) palveluksessa.

Asiamies

Asiamies³⁷ on hyvin yleinen kyselyyn vastanneissa säätiöissä. Vain 14 % (94 vastaajaa) vastaajista on ilmoittanut, että niillä ei ole asiamiestä. Taseen loppusummalla mitaten sadan suurimman säätiön joukossa tällaisia vastaajia oli kuusi (6) ja sadan pienimmän joukossa 22.

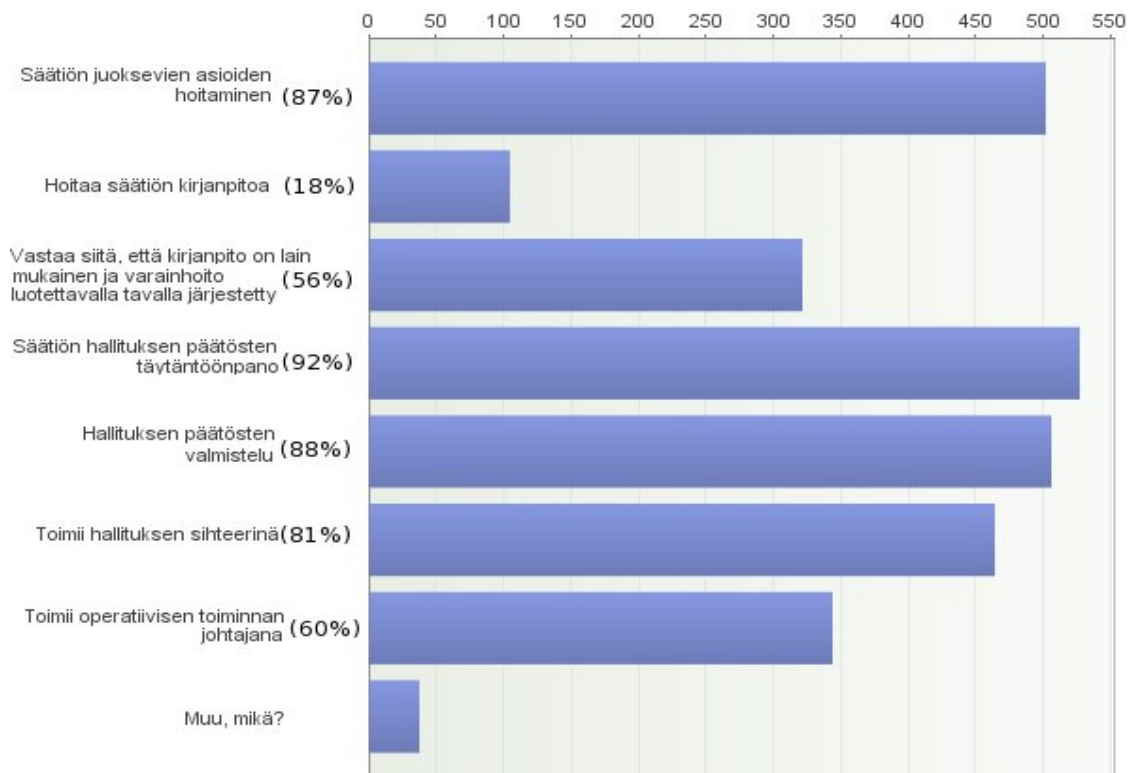
Päätoiminen asiamies on 22 % vastaajista (148 vastaajaa, joista 82 kuuluu taseen loppusummalla mitaten 200 suurimman säätiön joukkoon). Yleisintä näyttäisi olevan sivutoiminen asiamies. Sivutoimisen asiamiehen on ilmoittanut 33 % (228) vastaajista. Luottamustoiminen asiamies löytyy 18 % vastaajista (121 vastaajaa; yleisin taseen loppusummalla mitaten pienimmissä säätiöissä). Asiamiespalvelut on toimeksiantona ilmoittanut ostavansa yhteensä 37 vastaajaa (5 % vastaajista). Eräät vastaajat ovat ilmoittaneet, että niillä ei ole asiamies-nimistä toimihenkilöä, mutta kylläkin museonjohtajia, toiminnanjohtajia, rehtoreita, sihteereitä ja rahastonhoitajia joille kuuluu säätiön päivittäiseen hallintoon liittyviä tehtäviä.

Suurimmalla osalla vastaajista asiamies ei ole lainkaan hallituksen jäsen. Yhteensä 38 vastaajaa (6 % kaikista vastaajista) on ilmoittanut, että säätiön asiamies on samalla sen hallituksen puheenjohtaja. Hallituksen (rivi)jäsenenä asiamiehen on ilmoitettu olevan 129 säätiössä (19 % kaikista vastaajista). Säätiön asiamiehen tehtävistä kysyttiin säätiöltä monivalinta-kysymyksellä, johon saatujen vastauksien jakauma on kuvattu jäljempänä (ks. kuvaaja seuraavalla sivulla).

Vapaan tekstivastauksen mahdollistavassa kohdassa ("Muu, mikä?") asiamiehen tehtäviin on mainittu kuuluvan säätiön varojenhankinnan ja lakiasioiden hoitaminen. Myös kiinteistöjen isännöitsijänä toimiminen kuuluu eräiden vastaajien kohdalla juuri asiamiehelle. Säätiön henkilöstön ottamisen ja erottamisen on myös erikseen todettu kuuluvan asiamiehelle.

³⁷ Asiamiehellä tarkoitettiin kyselyssä säätiön päivittäisestä hallinnosta vastaavaa asiamiestä, toimitusjohtajaa, toiminnanjohtajaa tai muuta vastaavaa toimihenkilöä.

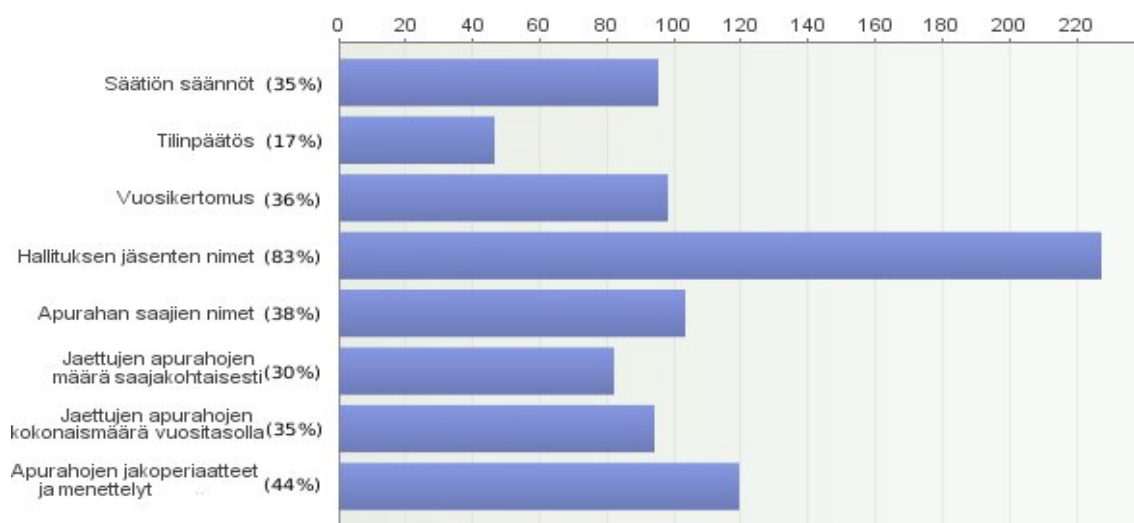
Asiamiehen tehtävät (vastaajia ohjeistettiin valitsemaan niin monta vaihtoehtoa, kuin asiamies hoitaa):

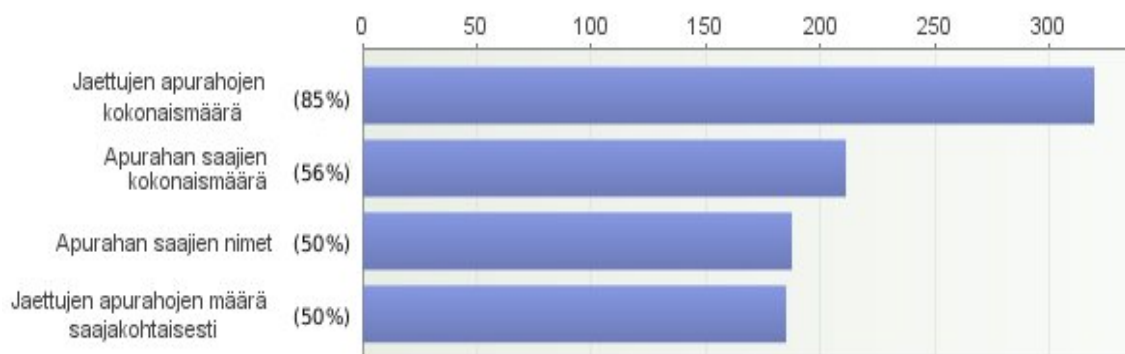
10 Säätiön toiminnasta tiedottaminen

Noin puolet kysymykseen vastanneista säätiöistä (49 %, 335 vastaajaa) ilmoitti, että niillä on internetsivut. Säätiön kotisivuilta löydettävissä olevien tietojen osalta vastattiin seuraavaa (yhteensä 272 vastaajaa on ilmoittanut joitain kysymyksessä mainittuja tietoja löytyvän säätiön kotisivuilta).

Säätiön internetsivuilta on löydettävissä (vastaajia ohjeistettiin valitsemaan niin monta vaihtoehtoa, kuin tietoja oli internetsivuilta löydettävissä):

Internetsivuilla esitettävien tietoja lisäksi kysyttiin myös, mitä apurahoja ja apurahan saajia koskevia tietoja säätiö julkaisee vuosikertomuksessaan tai sen julkisessa liitteessä (vastaajia ohjeistettiin valitsemaan niin monta vaihtoehtoa, kuin säätiö julkaisee apurahoja koskevia tietoja). Vastaukset (yhteensä 376 vastaajaa ilmoittanut; 55 % kyselyyn vastanneista) jakautuivat annettujen vaihtoehtojen kesken seuraavalla tavalla.

11 Säätiön talouteen liittyviä tunnuslukuja

Sijoitusvarallisuuden³⁸ kirjanpitoarvot vuosilta 2005–2011

Vuosi	Sijoitusvarallisuuden kirjanpitoarvon ilmoittaneiden säätiöiden lkm.	Sijoitusvarallisuuden kirjanpitoarvon yhteenlaskettu määrä	Sijoitusvarallisuuden kirjanpitoarvon keskiarvo ilmoittanutta säätiötä kohden
2005	298 vastaajaa	4 104 423 659 €	13 773 234 €
2006	327 vastaajaa	4 449 179 132 €	13 606 052 €
2007	339 vastaajaa	4 811 669 778 €	14 193 716 €
2008	360 vastaajaa	4 895 124 690 €	13 597 569 €
2009	406 vastaajaa	6 941 109 920 €	17 096 330 €
2010	439 vastaajaa	5 835 426 535 €	13 292 543 €
2011	389 vastaajaa	7 111 501 099 €	18 289 494 €

Sijoitusvarallisuuden käyvät arvot vuosilta 2005–2011

Vuosi	Sijoitusvarallisuuden käyvän arvon ilmoittaneiden säätiöiden lkm.	Sijoitusvarallisuuden käyvän arvon yhteenlaskettu määrä	Sijoitusvarallisuuden käyvän arvon keskiarvo ilmoittanutta säätiötä kohden
2005	186 vastaajaa	4 639 214 400 €	24 942 013 €
2006	204 vastaajaa	5 182 976 138 €	25 406 746 €
2007	218 vastaajaa	5 548 722 414 €	25 452 855 €
2008	235 vastaajaa	4 288 794 622 €	18 250 190 €
2009	273 vastaajaa	7 587 355 294 €	27 792 510 €
2010	299 vastaajaa	5 933 900 711 €	19 845 822 €
2011	285 vastaajaa	8 125 070 594 €	28 509 020 €

³⁸ Sijoitusvarallisuudella tarkoitetaan tässä kaikkea sellaista sijoitusvarallisuutta, jonka ensisijaisena tarkoituksena on tuottaa taloudellista tuottoa, jolla säätiö rahoittaa säätiön tarkoituksen toteuttamisesta aiheutuvat kulut, varallisuuden hoidosta aiheutuvat kulut ja omat hallintokulunsa.

Sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuotto- ja kulujäämät³⁹ 2005–2009

Vuosi	Sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuotto- ja kulujäämät ilmoittaneiden säätiöiden lkm.	Sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuotto- ja kulujäämien yhteenlaskettu määrä	Sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuotto- ja kulujäämän keskiarvo ilmoittanutta säätiötä kohden
2005	280 vastaajaa	(+) 226 120 145 €	(+) 807 572 €
2006	307 vastaajaa	(+) 278 220 954 €	(+) 906 257 €
2007	330 vastaajaa	(+) 324 392 198 €	(+) 983 007 €
2008	353 vastaajaa	(+) 84 840 649 €	(+) 240 342 €
2009	401 vastaajaa	(+) 310 160 617 €	(+) 773 468 €

Kokonaisvuosikulut⁴⁰ 2005–2009

Vuosi	Kokonaisvuosikulut ilmoittaneiden säätiöiden lkm.	Kokonaisvuosikulujen yhteenlaskettu määrä	Kokonaisvuosikulujen keskiarvo ilmoittanutta säätiötä kohden
2005	315 vastaajaa	576 144 716 €	1 829 031 €
2006	345 vastaajaa	640 232 935 €	1 855 748 €
2007	368 vastaajaa	724 569 004 €	1 968 938 €
2008	395 vastaajaa	1 041 997 176 €	2 637 968 €
2009	456 vastaajaa	878 144 954 €	1 925 756 €

Varsinaisen toiminnan kulut⁴¹ 2005–2009

Vuosi	Varsinaisen toiminnan kulut ilmoittaneiden säätiöiden lkm.	Varsinaisen toiminnan kulujen yhteenlaskettu määrä	Varsinaisen toiminnan kulujen keskiarvo ilmoittanutta säätiötä kohden
2005	305 vastaajaa	455 503 270 €	1 493 453 €
2006	333 vastaajaa	498 482 242 €	1 496 944 €
2007	358 vastaajaa	555 248 552 €	1 550 974 €
2008	378 vastaajaa	592 798 064 €	1 568 249 €
2009	442 vastaajaa	686 084 130 €	1 552 227 €

³⁹ Sisältää kirjanpitoasetuksen 3 §:n mukaiset sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuotot–kulut vuosittain.

⁴⁰ Kokonaisvuosikulut sisältävät kaikki säätiön kulut – varsinaisen toiminnan kulut, varainhankinnan kulut, sijoitus- ja rahoitustoiminnan kulut, satunnaiset kulut – kyseisenä vuonna.

⁴¹ Sisältää kirjanpitoasetuksen 3 §:n mukaiset varsinaisen toiminnan kulut vuosittain.

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7067
ISBN 978-952-259-234-7 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUSVOSTO
www.om.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.jm.fi